ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Голас Радзімы

№ 51 (2453) 21 снежня 1995 г.

Выдаецца з 1955 г. Цана 800 рублёў.

УСПАМІНЫ ЛЮДМІЛЫ КРАСКОЎСКАЙ

З НЕВЯДОМАСЦІ

Мая перапіска з Людмілай Іванаўнай Краскоўскай доўжыцца ўжо каторы год. І з кожным лістом з Браціславы я атрымліваю новыя і важныя звесткі ад чалавека паважнага ўзросту (летась ёй споўнілася 90 гадоў) і цікавай біяграфіі, сведкі і ўдзельніцы многіх падзей. Людміла Іванаўна вучылася ў гімназіях Вільні і Даўгаўпілса, як беларуская стыпендыятка атрымала вышэйшую адукацыю ў Празе. Л. Краскоўская -- вучоны-археолаг -- мае чатыры аўтарскія кнігі, 250 навуковых прац. З 1931 года жыве ў Браціславе.

26 студзеня гэтага года газета "Голас Радзімы" (N 4) надрукавала яе ўспаміны аб беларускай гімназіі ў Вільні, а 2 лютага (N 5) -- згадку аб беларускай дзяржаўнай гімназіі ў Дзвінску. На публікацыі ў "Голасе Радзімы" адгукнуліся навуковы супрацоўнік энцыклапедыі з Мінска Алеся Гесь, Алег Латышонак з Беластока, Лена Глагоўская з Гданьска, жонка М. Абрамчыка з Францыі... Людміла Іванаўна ў нядаўнім допісе ўзрадавана дадала: "А нядаўна я атрымала з Таронта (Канада) кніжку "Жыццё Вінцэнта Жук-Грышкевіча", якую мне паслала яго жонка Раіса. Яна апрацавала і выдала гэту манаграфію. Так парадна выданую беларускую кніжку я ніколі не бачыла..."

Такім чынам, "Голас Радзімы" стаў для Людмілы Іванаўны надзейнай галубінай пошты.

Чарговая просьба ў Браціславу была такая: напісаць успаміны пра свайго бацьку -- Івана Краскоўскага, бо ў многіх публікацыях пра гэтага беларускага дзеяча можна было сустрэць такое горкае азначэнне: "Далейшы лёс невядомы"[1].

І вось перад вамі яшчэ адна вяртальная старонка з пакутніцкіх скрыжаляў Бацькаўшчыны -- успаміны дачкі І. Краскоўскага. Даведка, як кажуць, з першых рук. З удзячнасцю прымаем дапамогу ў спасціжэнні праўдзівай гісторыі і жыццяпісаў тых, хто яе ствараў для нас.

Сяргей ПАНІЗЬНІК.

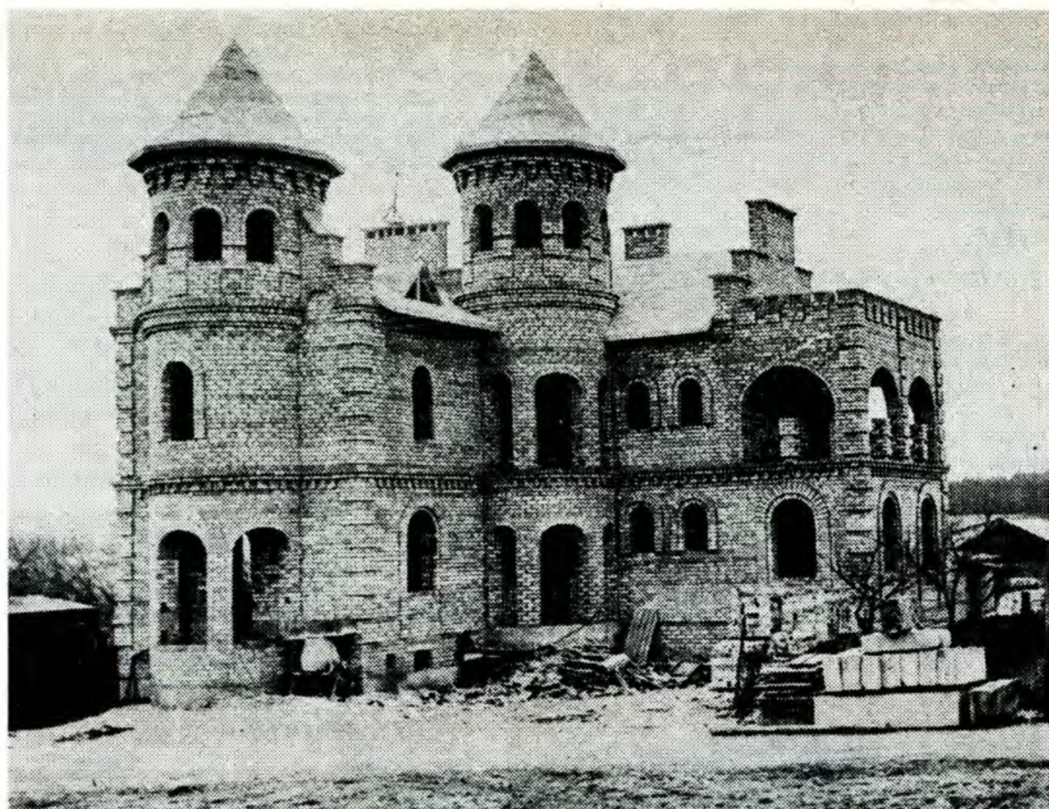
[1] І. Краскоўскі пахаваны ў Брацісдаве на могілках "Спавічіе удоліе".

(Заканчэнне на 7-й стар.).

Беларускія настаўніцкія курсы ў Даўгаўпілсе. 1922 год. Іван КРАСКОЎСКІ з Паўлінай МЯДЗЁЛКАЙ (у цэнтры).

ХТО ЗБУДУЕ ТАКІ "ДАМОК"?

КАБ ЖЫЛІ ПАЛАЦЫ, НЕ ПАВІННА БЫЦЬ ТРУШЧОБ

А сапраўды, што патрэбна сёння, каб пабудаваць на Беларусі дом?

Пытанне гэтае і простае, і складанае. Простае, бо на яго можна даць дакладны і нескладаны адказ: цяперашняе будаўніцтва патрабує надзвычай вялікіх грошай, такіх, якія простаму смяротнаму нават і не сніліся. Складанае таму, што, нягледзячы ні на што, па ўсёй краіне, а вакол сталіцы дык асабліва шырока, раскінуліся дзе купкі, а дзе і цэлыя прадмесці новых дыхтоўных катэджаў. Прычым, гэта не традыцыйныя для Беларусі пяцісценкі, не фанерныя ці шчытавыя "шпакоўні", папулярныя ў дачнікаў, а менавіта катэджы з адмысловай архітэктурай у 2--3, а то і 4 паверхі, з більярднымі і басейнамі, з вітражамі і калонамі.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

БЕЛАРУСКІЯ ВУЧОНЫЯ Ў ЧЫКАГА

СЯРОД ЗЕМЛЯКОЎ

З 8 па 13 кастрычніка 1995 года ў Чыкага праходзіла Міжнародная навуковая канферэнцыя сусветнага электрахімічнага таварыства. Ініцыятарам правядзення гэтай канферэнцыі быў амерыканскі прафесар Мак Кэлен. З'ехаліся многія прадстаўнікі універсітэцкай навукі, паколькі і на Захадзе, і ў ЗША навуковыя цэнтры засяроджаны ў асноўным ва універсітэтах. Былі запрошаны вучоныя і з Беларусі. Гэта кандыдаты хімічных навук Сяргей Распопаў, які працуе ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, і Сяргей Лазарук, старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі электрахімічных працэсаў Беларускага дзяржаўнага універсітэта інфарматыкі і электронікі.

Як вядома, у Чыкага жыве немала беларусаў-эмігрантаў, актыўна дзейнічае Беларуска-амерыканская рада. Нашы беларусы ў Чыкага, ды і наогул амерыканскія беларусы заўсёды гасцінна сустракаюць сваіх суайчыннікаў, імкнуцца дапамагчы, чым могуць. Вось і гэтым разам, даведаўшыся ад аднаго з арганізатараў канферэнцыі, дзеяча ўкраінскай эміграцыі Слаўкі Гірнага, што на канферэнцыю едуць разам з украінскімі і беларускія вучоныя, чыкагскія беларусы вырашылі апекавацца імі на працягу ўсяго тэрміну іх знаходжання ў ЗША. Папярэдне патэлефанавалі ў беларускае пасольства ў Вашынгтоне, спраўляліся ў сакратара пасольства Аляксандра Астроўскага наконт прыезду вучоных.

Сустракалі С. Распопава і С. Лазарука ў аэрапорце Огара нашы землякі-чыкагцы М. Каленік і М. Латушкін з дачкою. (Дарэчы, спадар Мікалай Латушкін з дачкою, вельмі прыгожай, мілай дзяўчынай, пабываў мінулым летам у Мінску, наведаў сядзібу Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына", і мы з Ганнай Сурмач паказвалі ім старажытную частку горада Мінска). С. Распопаў быў уладкаваны ў доме спадара М. Каленіка, а С. Лазарук -- у доме спадара М. Латушкіна. Такім чынам, яны былі пазбаўлены расходаў на гатэль, харчаванне і транспарт, што немалаважна пры нашай жабрацкай аплаце працы вучоных...

У нядзелю мінскіх гасцей запрасілі наведаць беларускую праваслаўную парафію "Сьв. Юрыя", дзе пасля літургіі адбылося вянчанне па старажытнаму беларускаму абраду, вясельная ўрачыстасць у царкоўнай залe. Гэта было першае знаёмства мінчан з жыццём беларусаў-эмігрантаў.

Напружаная праца навуковай канферэнцыі працягвалася чатыры дні з ранку да вечара. Даклады, з якімі выступілі С. Распопаў і С. Лазарук на канферэнцыі, выклікалі вялікую цікавасць у вучоных Японіі, ЗША, Германіі, даследчыкаў з іншых краін.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

АФІЦЫЙНАЯ ХРОНІКА

Паміж міністрам культуры Беларусі Анатолем Бутэвічам і намеснікам міністра культуры Кітая Чэнь Чанбанем падпісаны пратакол аб культурным супрацоўніцтве. Ён прадугледжвае абмен канцэртнымі калектывамі, опернымі трупамі, тэлевізійнымі праграмамі, дэлегацыямі дзеячаў культуры. Плануецца таксама ўстанаўленне прамых сувязей паміж нацыянальнымі бібліятэкамі дзвюх краін.

Здымак зроблены ў час падпісання пагаднення паміж беларускім і кітайскім бакамі.

"Мы вельмі рады, што ў вас адбыліся выбары. Нягледзячы на ўсе праблемы і спробы сабатажу, гэтыя выбары ўдаліся. Яны маюць вялікае значэнне для вашай краіны і для міжнароднай супольнасці. Было бачна, што некаторыя выканаўчыя органы ўлады праводзілі акцыі, якія абмяжоўваюць свабоду прэсы, асабліва тэлебачання, якое тут не іграла вядучай ролі ў правядзенні перадвыбарчай кампаніі. Прыкра, што не далі магчымасці спікеру папярэдняга парламента М.Грыбу звярнуцца па тэлебачанні да насельніцтва. Гэта дало б станоўчы імпульс паспяховаму правядзенню выбараў. Аднак гэта вялікі поспех, нягледзячы ні на што, парламент выбраны, і ён будзе працаздольны. Мы, як прадстаўнікі Еўрапарламента, будзем сачыць, каб не было перашкод рабоце парламента".

Элізабет ШРОДТЭР,
прадстаўнік Еўрапарламента,
міжнародны назіральнік.

БЕЛАРУСЬ ПАСЛЯ ГАЛАСАВАННЯ

НАРЭШЦЕ МАЕМ ПАРЛАМЕНТ

У нядзелю, 10 снежня, у Беларусі адбыўся другі тур галасавання. Нарэшце можам уздыхнуць з палёгкай: выбары ў Вярхоўны Савет адбыліся, народ мае свой парламент. Выбары адбыліся ў 70 з 119 акруг. Усяго прагаласавала 52,4 працэнта выбаршчыкаў, унесеных у спісы. Па абласцях вынікі такія: Брэсцкая -- 56,7 працэнта, Віцебская -- 48,2, Гомельская -- 56,4, Гродзенская -- 48,6, Мінская -- 54,5, Магілёўская -- 57,8. У Мінску прагаласавала 48,9 працэнта выбаршчыкаў. Выбрана 59 дэпутатаў. Як вядома, усяго ў Вярхоўным Савеце 260 месцаў. У вясеннім і асеннім турах галасавання дэпутацкія мандаты атрымалі 139 чалавек. Цяпер у нас 198 парламентарыяў. Такім чынам, ёсць магчымасць сфарміраваць правамоцны Вярхоўны Савет.

Найбольшага поспеху ў другім туры дабіліся камуністы -- 10 чалавек. Аб'яднаную грамадзянскую партыю прадстаўляюць 6 дэпутатаў, Партыю народнай згоды -- 5, ВЕС -- 2, Сацыяльна-спарт[illegible]о партыю, Беларускую партыю працы, Экалаг[illegible]ую партыю, Беларускую сацыял-дэмакратычную грамаду, Беларускую народную партыю -- па 1, беспартыйных дэпутатаў -- 31. Сумным аказаўся вынік выбараў для Беларускага народнага фронту: ні адзін яго кандыдат не прайшоў.

У ліку найбольш вядомых людзей, стаўшых парламентарыямі, -- экс-спікер Вярхоўнага С[illegible]та Станіслаў Шушкевіч, былы галоўны банкір к[illegible]ны Станіслаў Багданкевіч, экс-лідэр Партыі народнай згоды Генадзь Карпенка, генеральны дырэктар АО "Амкадор" Васіль Шлындзікаў і іншыя.

Першая сесія новага парламента чакаецца 26 снежня ці 3 студзеня новага года.

ВІЗІТ ПАСЛА

ЯК ЗНІШЧАЮЦЬ ТАНКІ

Пасол ЗША ў рэспубліцы Беларусь Кенет С.Яловіц наведаў Барысаўскі танкарамонтны завод.

У суправаджэнні дырэктара Нацыянальнага агенцтва па кантролю і інспекцыях генерал-маёра Нікуліна, кіраўніка рамонтнага прадпрыемства палкоўніка Сакача пасол абышоў заводскія цэхі, агледзеў абсталяванне, якое было перададзена пасольствам ЗША Беларусі ў рамках праграмы "Праект Мір". Згодна з пагадненнем, падпісаным 12 жніўня 1994 года міністэрствамі абароны ЗША і Беларусі, амерыканскі ўрад абавязаўся прадаставіць Рэспубліцы Беларусь матэрыялы, экспертную дапамогу, каб аблягчыць працэс знішчэння дэманціруемых звычайных узбраенняў. Агульны памер дапамогі барысаўскім рамонтнікам складзе каля 2,5 мільёна долараў.

У цэлым спадар Яловіц застаўся задаволены працэсам знішчэння браніраваных машын, хоць зазначыў, што наша рэспубліка павінна была парэзаць усю тэхніку на металалом да 17 лістапада 1995 года. Аднак з-за цяжкасцей з фінансаваннем работ працэс гэты зацягнуўся.

Апошні танк на Барысаўскім рамонтным заводзе павінен быць знішчаны, згодна з Дагаворам, 26 красавіка наступнага года. На сённяшні дзень сваёй чаргі чакаюць каля 650 адзінак тэхнікі.

ПРЭЗІДЭНТ ЗАКЛАПОЧАНЫ

ПАКУЛЬ НЕДАПРАЦОЎВАЮЦЬ

Стабільнасць грамадства ў многім залежыць ад мер, якія прымаюцца ў дзяржаве для ўмацавання законнасці і правапарадку. На жаль, нашы праваахоўныя органы пакуль недапрацоўваюць. Аб гэтым сказаў Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з ваеннаслужачымі і іх сем'ямі ў ваенным гарадку Уручча. У пацвярджэнне ён прывёў такі факт: кожнае трэцяе злачынства ў рэспубліцы не раскрываецца.

Нярэдка самі абаронцы правапарадку становяцца злачынцамі. У выніку толькі ў органах міліцыі асуджаны 92 работнікі, а ў адносінах 151 чалавека ўзбуджаны крымінальныя справы.

Вось таму, адзначыў кіраўнік дзяржавы, ён узяў пад неаслабны кантроль дзейнасць Міністэрства ўнутраных спраў. Па яго ініцыятыве будзе праведзена пераатэстацыя як начальніцкага, так і радавога саставу органаў і падраздзяленняў МУС.

ТЭЛЕКАМУНІКАЦЫІ

МОВА І ВОБРАЗ

Новы від тэлекамунікацый -- наложаную лічбавую сетку (НЛС), якая ахоплівае ўсю Беларусь, прапануе абанентам Рэспубліканская міжгародняя тэлефонная станцыя.

-- Сетка аб'ядноўвае раней раздзеленыя службы для перадачы мовы і тэксту, даных і адлюстравання, -- тлумачыць значэнне навінкі па просьбе карэспандэнта БЕЛТА начальнік службы сер[illegible]ага абслугоўвання НЛС Вера Дрожджына. -- [illegible]ым перадачы з фантастычнай скорасцю -- 144 кіламетры ў секунду, што вельмі важна для дзелавых людзей. Сярод абанентаў, падключаных да НЛС, а іх ужо ў рэспубліцы каля дзвюх тысяч, -- дзяржаўныя прадпрыемствы і камерцыйныя структуры, банкі і прыватныя асобы.

Дэманструючы магчымасці наложанай [illegible]вай сеткі, спецыяліст паказала, як у мэтах рэк[illegible]ы ў трохмерным адлюстраванні можна ўбачыць на экране любую рэч, офіс ці "прайсціся" па ўсіх кутках кватэры, якую, напрыклад, вы вырашылі купіць у іншым горадзе...

Сувязь будучыні з'явілася ў Беларусі на базе абсталявання нямецкай фірмы "Сіменс" і з дапамогай крэдыту Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця.

УРАДАВАЯ ТЭЛЕГРАМА

ЛІДА Ў ЗМРОКУ

Улады горада Ліды (Гродзенская вобласць) атрымалі ўрадавую тэлеграму, згодна з якой абавязаны скараціць расходы на асвятленне вуліц, сквераў, паркаў. Колькасць вулічных ліхтароў павінна зменшыцца на 60 працэнтаў, а ў парках і скверах у цёмны час сутак увогуле будзе панаваць цемната. Згодна са спецыяльным графікам, з 2 гадзін ночы да 7 гадзін раніцы ліхтары гарэць не будуць і на вуліцах. Аб новаўвядзенні праінфармаваны праваахоўныя органы.

ЮБІЛЕІ

Самай маладой вышэйшай навучальнай установе Гомеля -- Гомельскаму медыцынскаму інстытуту -- споўнілася пяць гадоў. А летам адбыўся першы выпуск урачоў. Ствараўся ён з мэтай, каб перавагу пры паступленні мелі жыхары пацярпеўшых ад чарнобыльскай катастрофы Гомельскай і Магілёўскай абласцей, а пасля заканчэння выехалі туды працаваць. Бо там катастрафічна не хапае ўрачоў-тэрапеўтаў, педыятраў, як правіла, 1--2 на раён, а то і ўвогуле няма. У інстытуце ствараюцца выдатныя ўмовы для вучобы. ВНУ заняла адзін з лепшых у горадзе будынкаў былога абкома КПБ, а ў гэтым годзе ёй аддалі і будынак гарадскога Палаца моладзі, узведзены некалькі гадоў назад. Сёння ў Гомелі інстытут па праву лічаць адным з галоўных навуковых цэнтраў.

НА ЗДЫМКУ: новы корпус лячэбнага факультэта.

АДПАЧЫНАК

ГЕРОЯМ — БЯСПЛАТНА

Кабінет Міністраў Рэспублікі Беларусь прыняў пастанову, якой зацвердзіў Палажэнне аб санаторна-курортным лячэнні і арганізаваным адпачынку Герояў Савецкага Саюза, Герояў Сацыялістычнай Працы, поўных кавалераў ордэнаў Славы, Працоўнай Славы.

Згодна з Палажэннем, Героі і поўныя кавалеры ордэнаў адзін раз у год у першачарговым парадку забяспечваюцца бясплатнай пуцёўкай у санаторый, прафілакторый, Дом адпачынку, пансіянат ці на турыстычную базу. Асобам, якія маюць патрэбу (па заключэнні лячэбных устаноў) у суправаджальніку, выдаюцца дзве пуцёўкі, на адной з якіх робіцца паметка "суправаджальнік". Муж ці жонка Герояў і поўных кавалераў ордэнаў адзін раз у год у першачарговым парадку забяспечваюцца льготнымі пуцёўкамі, не даражэйшымі 25 працэнтаў поўнага кошту.

СЕЛЬСКАЯ ШКОЛА

Больш за 20 таленавітых хлопчыкаў і дзяўчынак -- дзяцей калгаснікаў, спецыялістаў, настаўнікаў займаецца ў Бельскай мастацкай школе Крычаўскага раёна, якая працуе тут ужо другі год. Урокі малявання і чарчэння выкладае Святлана КАНАШЭНКА. Разам з выкладчыкам дзеці афармілі выставу сваіх работ (на здымку).

СЯРОД ЗЕМЛЯКОЎ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

С. Распопаў (дарэчы, ён, як і С. Лазарук, дасканала валодае англійскай моваю) быў запрошаны выступіць на семінары ў Чыкагскім універсітэце з паведамленнем аб сваіх даследаваннях у галіне фізічнай хіміі. С. Лазарук суправаджаў даклад дэманстрацыяй практычных вынікаў сваіх даследаванняў. Яго слухалі з увагай і цікавасцю. Беларускія вучоныя засталіся задаволенымі працай сімпозіума, уласным актыўным удзелам у ім, знаёмствам з новымі калегамі ў сферы сваёй прафесіі. Але яшчэ большую задаволенасць і ўдзячнасць С. Распопаў і С. Лазарук выказваюць землякам-беларусам, якія так добразычліва, шчыра імкнуліся ім дапамагчы падчас знаходжання ў Чыкага.

Калі С. Распопаў вярнуўся на Беларусь, то М. Калеснік адвёз яго ў аэрапорт, пасадзіў на самалёт, каб госць не меў ніякіх турбот. М. Лазарук заставаўся яшчэ на некалькі дзён у Чыкага і меў магчымасць бліжэй пазнаёміцца з жыццём беларусаў на эміграцыі. Але выказаў думку, што як бы заможна эмігранты ні жылі ў параўнанні з намі на Бацькаўшчыне, ён сам не пажадаў бы быць эмігрантам, бо любіць сваю Беларусь з яе цудоўнай прыродай, глядзіць аптымістычна на жыццё і з вялікім задавальненнем будзе працаваць дзеля лепшай будучыні роднай зямлі і яе народа.

Мне давялося сустрэцца з Сяргеем Распопавым, распытаць пра Чыкага, землякоў-беларусаў, іх жыццё далёка ад Радзімы. Ён застаўся вельмі задаволены сваёй паездкай і асабліва тым, як яго сустракалі і апекаваліся беларусы Чыкага. Вялікую падзяку ён выказвае сем'ям М. Калесніка і М. Латушкіна, віншуе іх з надыходзячымі Калядамі і Новым годам, жадае моцнага здароўя, поспехаў і шчасця сваім суайчыннікам у далёкім замежжы.

На жаль, мне не ўдалося сустрэцца з Сяргеем Лазаруком, ён з Чыкага вылецеў у Італію на стажыроўку па накіраванню свайго універсітэта і не хутка вернецца. Але я думаю, што ён далучыўся б да слоў удзячнасці і віншаванняў, якія выказаў спадарам М. Калесніку і М. Латушкіну Сяргей Распопаў, а магчыма, і сам пашле ім свае віншаванні і падзяку.

Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына", з свайго боку, таксама выказвае вялікую падзяку за дапамогу маладым беларускім вучоным, шле віншаванні з Калядамі і Новым годам спадарам М. Калесніку, М. Латушкіну, іх сем'ям і ўсім суайчыннікам, якія жывуць у Чыкага, Саўт-Рыверы, Кліўлендзе.

Лідзія САВІК,
сакратар Рады ЗБС "Бацькаўшчына".

НА ЗДЫМКАХ: Сяргей ЛАЗАРУК, Сяргей РАСПОПАЎ і беларусы з Чыкага; Сяргей ЛАЗАРУК, Мікалай ЛАТУШКІН і протаіерэй Дзмітрый БАШКО, настаяцель Беларускай праваслаўнай парафіі ў Чыкага.

КАБ ЖЫЛІ ПАЛАЦЫ, НЕ ПАВІННА БЫЦЬ ТРУШЧОБ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Будуюць іх звычайна з цэглы, якую пажадана набыць у Прыбалтыцы, бо айчынная не адпавядае стандартам якасці. Дах бляшаны ці чарапічны, у цокальным паверсе гараж на 2-3 аўтамабілі, майстэрня, лазня... Некаторыя з такіх пабудоў ужо нават і катэджамі сорам назваць -- сапраўдныя палацы ды замкі. І што цікава, далёка не адзінкавыя, пра іх ужо можна гаварыць, калі і не як пра масавую з'яву, то дастаткова тыповую.

Хто ж у стане пабудаваць такія палацы? Зразумела, не ўрач ці інжынер, не настаўнік ці заводскі рабочы. У гэтай катэгорыі насельніцтва і на ўжо згаданую "шпакоўню" ці хопіць грошай. Сярод уладальнікаў багатых дамоў -- камерсанты, бізнесмены, ёсць сярод іх і чыноўнікі, хаця нярэдка ў дакументах значацца зусім іншыя людзі.

І тады ва ўсіх астатніх паўстае адно сакраментальнае пытанне: адкуль грошы? Урэшце, гэтае пытанне сёння асабліва вострае і актуальнае, шчыра хвалюе нашых, у большасці бедных грамадзян. Мяркуйце самі: такая "буржуйская" будыніна ў 2--3 паверхі, плошчай 200--250 квадратных метраў, побач з Мінскам каштуе ад 50 да 100 тысяч долараў. Недабудаваны катэдж (без унутраных работ) "цягне" на 30--45 тысяч; калі далей ад сталіцы, то ёсць магчымасць набыць і за 20 тысяч "зялёных". Дакладна вызначаць паходжанне такіх грошай -- справа пракуратуры. Але тое, што атрымаць іх магчыма было толькі ў перыяд вялікай сацыяльнай, прававой і эканамічнай неразбярыхі (а менавіта такі час мы зараз і перажываем) -- безумоўна. Таварныя і валютныя спекуляцыі, льготныя банкаўскія крэдыты "сваім", фінансавыя махінацыі -- вось далёка не поўны пералік крыніц шалёнага даходу. Так, магчыма, ёсць сярод заможных забудоўшчыкаў і сумленныя людзі, відаць, не без таго. Але ўжо адно тое, што апошнім часам, калі ў грамадстве шмат загаварылі пра гэтыя катэджы, будаўніцтва амаль усіх іх было "замарожана", ужо сведчыць пра многае.

Пачасціліся выпадкі, калі ўладальнікі жадалі б ад іх наогул пазбавіцца. Але ці знойдуцца пакупнікі? Дасведчаныя людзі сцвярджаюць, што з пакупнікамі сёння складана. А дакладней, іх наогул няма. Ч[illegible] Бадай, па тых жа прычынах, як[illegible] вымушаюць іншых прадаваць: вельмі дарагія будаўнічыя матэрыялы (калі прапануецца недабудаваны палац); нявызначанасць сітуацыі з падаткам на нерухомасць, які ўлады загадзя абяцаюць зрабіць значным; не[illegible]ляюць рашэнню набыць катэдж [illegible]егатыўныя адносіны як грамадства, так і ўлад да такіх домаўладальнікаў, якія апрыёры залічваюцца да бандытаў і злодзеяў. А таму пасля такой пакупкі можна чакаць павышанай увагі да сваёй асобы не толькі з боку праваахоўных органаў і пракуратуры (якая, між іншым, пакуль больш дэклaруецца), але і сапраўдных крымінальных структур -- злодзеяў, вымагальнікаў. Да таго ж заўсёды існуе небяспека, што калі не злодзеі, дык простыя грамадзяне, кіруючыся пачуццём "пралетарскай справядлівасці", могуць проста падпаліць тое "памесце", прыкладаў чаго ўжо існуюць.

Летась давялося быць у адной з вёсак на Магілёўшчыне. Да нас, прыезджых, падышоў мясцовы немалады дзядзька -- спытацца, як там у Мінску жывецца. Сярод іншага пацікавіўся, ці будуюць каля сталіцы катэджы. "Будуюць", -- адказваем. "А ці паляць?" -- "Здаецца, не", -- гаворым. "А ў нас паляць", -- з пачуццём гонару заззначыў селянін. Вось такая ілюстрацыя сучаснага жыцця на фоне панскіх палацаў.

Вельмі падабаюцца цяперашнім багатым беларусам разнастайныя вежачкі, адкрытыя галерэі, арачныя вокны... Чым мудрагелісцей, тым лепей. Але калі ўжо ўсе гэтыя вежачкі, балкончыкі і тэраскі зліплены, паўстае пытанне, як ацяпляць усю гэтую непрактычную прыгажосць. З нашым надвор'ем адным камінам не абыдзешся. Карацей, з катэджамі пакуль як у той прымаўцы: не мела баба клопату, дык купіла парася.

Што ж далей? Думаецца, калі-небудзь і ў тых дамах усё ж з'явяцца людзі. Але той час павінен яшчэ прыйсці. Бо, каб жылі палацы, не павінна быць трушчоб.

Галіна УЛІЦЁНАК.

У БЕЛАРУСАЎ ВІЛЕНШЧЫНЫ

ВЕЧАР ПАМЯЦІ К. ЕЗАВІТАВА

Ужо стала традыцыяй адзначаць знамянальныя даты дзеячаў беларускай культуры ў Вільні. У лістападзе ў Таварыстве беларускай культуры адбыўся вечар, прысвечаны памяці Кастуся Езавітава, лёс якога да гэтага часу застаецца легендай. Біяграфія да канца невядомая, няма дакладных звестак,дзе і калі нарадзіўся, дзе, калі і ад чаго загінуў.

Адно добра вядома, што ён пр[illegible]аў у Латвіі, у якасці ваеннага прадс[illegible]ка Беларускай Народнай Рэспублікі, абвешчанай у 1918 годзе. Потым цалкам прысвяціў сябе культурна-асветніцкай дзейнасці. У той час у Латвіі існавалі тры беларускія гімназіі, 54 беларускія школы, выдаваліся беларускія кнігі, газеты і часопісы, рэдактарам якіх бы[illegible]м К.Езавітаў. Ён шмат зрабіў для б[illegible]ускай культуры. Сабраў унікальную бібліятэку беларускіх кніг, сам працаваў над выданнем беларускай энцыклапедыі, вёў перапіску з беларускімі дзеячамі многіх краін свету. Увесь архіў К.Езавітава быў падчас вайны вывезены з Рыгі, зараз ён знаходзіцца за мяжой у ЗША, а бібліятэку забралі бальшавікі.

Дык вось, дзякуючы Мікалаю Рулінскаму, архіў удалося зберагчы для нашчадкаў. Гэта ён, дваццацігадовы хлопец, разам з сябрам у 1944 годзе, рызыкуючы сваім жыццём, едзе ў Рыгу, каб забраць самыя каштоўныя беларускія дакументы.

А даверылі яму гэтую вялікую місію сам К.Езавітаў і Барыс Рагуля.

З Гданьска цягніком даехалі да літоўскага горада Шаўляй, далей дарога была адрэзана Савецкай Арміяй, накіраваліся ў партовы горад Лібава, а потым на караблі дабраліся да Рыгі. У Рызе знайшлі адрас беларускай настаўніцы, якая ведала К.Езавітава, і разам з ёю паехалі на вілу, дзе жыў Езавітаў. Ён займаў два пакоі.

"Калі мы ўвайшлі, дык ахнулі, -- успамінае М.Рулінскі. -- Усе сцены пакояў былі запоўнены кнігамі. Дзве ночы мы выбіралі самае каштоўнае, затым збілі тры скрыні 1,5 x l метр, туды паклалі яшчэ і некалькі асабістых рэчаў К.Езавітава, у тым ліку і патэфон з дыскам "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", і, перамагаючы перашкоды, рызыкуючы жыццём, на караблі ноччу перапраўлі архіў за мяжу". На кожным кроку маглі загінуць: вайна, але за Бацькаўшчыну ішлі праз агонь і ваду. "Гэта цяпер страшна ўспамінаць", -- гаворыць Мікалай Рулінскі. На жаль, на вечар памяці ён не змог прыйсці, а колькі цікавага ён расказаў бы! Я напісала кропельку з таго, што ён мне расказваў.

На сустрэчу з беларусамі Вільні прыехаў з Мінска беларускі паэт Сяргей Панізнік, які шмат гадоў займаецца даследаваннем біяграфіі і творчасці К.Езавітава, працуе ў архівах Беларусі і Латвіі. Ён прывёз дакументы, артыкулы, прысвечаныя Езавітаву, быў аформлены стэнд з фотаздымкамі. Зараз у Мінску рыхтуецца да выхаду кніга пра Кастуся Езавітава, яна будзе няпоўнай без успамінаў людзей, якія змаглі вывезці і захаваць архіў К.Езавітава, тым больш, што М.Рулінскі ведае, дзе жыве яго сябар, з якім зберагі каштоўныя дакументы для гісторыі Бацькаўшчыны.

"І яшчэ з намі быў Бог", -- гаворыць М.Рулінскі. Бо на будынак у Рызе, дзе яны павінны былі спыніцца, упаў збіты самалёт, і перад вачыма на тым месцы засталіся груды абломкаў і руіны. Карабель, на якім плылі ноччу, абстралявацца. І калі прывезлі ў Берлін архіў, там былі здзіўлены, убачыўшы іх жывымі.

Кастусь Езавітаў быў сапраўды прызваны на вялікія здзяйсненні і зрабіў усё, што мог, для свайго народа.

Леакадзія МІЛАШ.

Вільнюс.

ВОДГУЛЛЕ

БАЛІЦЬ МАЁ СЭРЦА

Калі я прачытаў у "Голасе Радзімы" N 47 ад 23 лістапада г.г. пісьмо К. Вераб'я з ЗША пад загалоўкам "Беларусы мусяць гаварыць па-беларуску", вырашыў таксама выказаць сваю думку і спадзяюся, што рэдакцыя змесціць і мой допіс. У Ольштыне нядаўна я сустрэў гісторыка-журналіста Вітаўта Рудніка, які прыехаў з Гродна з Тацццянаю Маліноўскай, выкладчыкам кафедры гісторыі Гродзенскага універсітэта, старшынёю Гродзенскай фундацыі імя Сапегі, Міколам Аксамітам, дэпутатам Вярхоўнага Савета з Ваўкавыска, Мікалаем Кавальчуком, старшынёю гарадскога Савета Ваўкавыска і Андрэем Майсяёнкам, намеснікам дырэктара інстытута хіміі ў Гродне ды старшынёй Гродзенскай краязнаўчай асацыяцыі. Усе яны гавораць цудоўна і па-беларуску, і па-польску. Яны пабылі ў нас цэлы тыдзень, аднак ніколі не ўспаміналі рускую мову, якая ў Беларусі ёсць дзяржаўнай. Падумайце, чытачы, як народ беларускі будзе жыць з чужой мовай! Нідзе я не чуў, каб палякі хацелі мець рускую мову ў сваёй дзяржаве.

Ад стагоддзяў асветнік Францішак Скарына, нашы паэты Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Максім Танк ды іншыя ніколі не пісалі на рускай мове свае творы.

Як не будзе беларускай мовы, то прападзе народ. Мы глядзім па тэлебачанні, як у Мінску маладыя людзі гавораць па-руску і не хочуць беларускай мовы. Калі бачыш, што зрабіла русіфікацыя ў Беларусі, то слёзы стаяць у вачах: так паніжалі і паніжаюць найпрыгажэйшую беларускую мову!

Паважаны рэдактар "Голасу Радзімы", гэты ліст аддаю на ксеракс, разашлю ўсім газетам Беларусі: хтосьці напэўна выдрукуе. Ведайце, што баліць наша сэрца ад такога, што цяпер дзеецца ў Беларусі.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК,
старшыня Аб'яднання беларусаў у Ольштыне.

ПАРТРЭТ ЗАМЕЖНАГА БЕЛАРУСА

Нік Цехановіч -- беларус. Яго бацька прыехаў у Канаду ў 1907 годзе. У той час многія беззямельныя сяляне адпраўляліся сюды з Усходняй Еўропы на заработкі. Хадзіла чутка і па галодных беларускіх вёсках, што ў Канадзе зямля раздаецца дарам, а заработкі лёгкія. Грошы на білеты збіралі тады ўсёй грамадой, адпраўляючы смельчакоў на край свету і з нецярпеннем чакаючы іх вяртання. Рэальнасць звычайна аказвалася іншай. Каб зарабіць "пачатковы капітал", бацьку давялося паехаць на поўнач на будаўніцтва чыгункі. Потым ён ужо змог перабрацца ў прадмесце Таронта, дзе заняўся шавецкай справай. Купіў свой грузавік, на якім падрабляў у вольны ад работы час. Доўга марыў вярнуцца ў родную Беларусь, але вялікая сям'я, якую ён паспеў за гэты час займець, паглынала ўсе зберажэнні. Пачутая некалі казка пра "залаты дождж" так і засталася казкай. Зарабіць у Канадзе сапраўды можна было, але доўгай і карпатлівай працай. Вось чаму, не знайшоўшы для сябе лёгкай долі, той-сёй з яго суайчыннікаў, пачуўшы аб перамозе пралетарыяту, вырашыў вярнуцца ў новую краіну -- СССР. Рэдка каму затым удалося вырвацца назад у Канаду, многія зніклі бясследна. І колькі іх ні шукалі потым сябры, большасць з іх так і не знайшліся.

ЧАЛАВЕК, ЯКІ ЎСЁ ЖЫЦЦЁ ЗАЙМАЎСЯ ЛЮБІМАЙ СПРАВАЙ

Як і ўсім дзецям эмігрантаў, Ніку пачынаць свой жыццёвы шлях было ўжо значна лягчэй, чым бацькам. Ён доўга не раздумваў, чым заняцца: заўсёды ў жыцці рабіў тое, што падабаецца. У той час гэта была прафесія інструментальшчыка. Скончыўшы навучанне, сем гадоў працаваў у розных інструментальных майстэрнях. Бізнес гэты традыцыйна належаў немцам, датчанам і аўстрыйцам. Лічылася, што ў іх прыроджаны талент да гэтай справы. Нік успамінае, што канадцаў яны звычайна наймалі на самыя простыя аперацыі, а складаную работу даручалі толькі сваім. Аднойчы Нік з'явіўся ў лепшай у горадзе майстэрні. Гаспадар-немец, праверыўшы ўменне навічка, адразу паставіў яго працаваць побач з вопытнымі майстрамі, паклаўшы зарплату на пятнаццаць працэнтаў вышэйшую. Тры месяцы за ім моўчкі назіралі, потым выклікалі ў офіс і прапанавалі павысіць зарплату на 25 працэнтаў. Нік, вядома, быў не супраць, але праз некалькі месяцаў пайшоў адтуль, пачаўшы сваю справу. Профіль яго майстэрні быў даволі шырокі: працавалі па заказах авіяцыйнай прамысловасці, рабілі мацаванні для прышпільных рамянёў, выраблялі рэжучыя інструменты для бляхі і металу.

-- У Канадзе ў кожнага ёсць магчымасць дабіцца свайго, калі ён напружыць мазгі і не пашкадуе працы, -- так проста фармулюе Нік сваю жыццёвую філасофію.

І ён ведае, з чым параўноўваць. Пачынаючы з 1954 года, ён разоў пяць наведваў Савецкі Саюз і ўсякі раз не пераставаў здзіўляцца, як бяздарна там было наладжана жыццё.

-- Гэта была краіна без эканомікі, -- успамінае ён аб сваіх уражаннях. -- Разумныя, адукаваныя людзі не маглі паказаць сябе, выкарыстаць свой патэнцыял. Краіна працавала на абслугоўванне сваіх бюракратаў.

Сем гадоў назад, калі Ніку споўнілася 58 гадоў, ён кардынальна змяніў свой лёс, набыўшы гаспадарку па развядзенню фарэлі. Гэта была яго даўняя мара. Не, ён не быў ні біёлагам, ні іхтыёлагам. Але заўсёды хацеў мець сваю ферму, свой кавалак зямлі і сваю рыбалку. Яго можна зразумець: пасля доўгіх гадоў, праведзеных у пыле і грукаце майстэрань, хочацца цішыні і свежага паветра.

Ферма Ніка ўваходзіць у Асацыяцыю фарэлевых гаспадарак, якая рэгулярна арганізуе семінары для сваіх членаў, знаёміць іх з навінкамі ў галіне развядзення гэтай вельмі далікатнай у абыходжанні рыбы. Ферма яго ліцэнзавана, а гэта значыць, што ён можа прадаваць сваіх гадаванцаў не толькі за межы Антарыю, але і ў іншыя краіны.

Гаспадарка спецыялізуецца на гадоўлі фарэлі. Рукі Ніка, якія зналі сем год назад толькі цвёрдую паверхню метала, цяпер маюць справы з далікатным матэрыялам. Ён павінен дакладна вызначыць гатоўнасць самкі, змясціць ікру (да 2--3 тысяч яек) у інкубатар, рассартаваць малькоў, размясціць па басейнах. У распараджэнні Ніка сучаснае абсталяванне, якое ў многім замяняе чалавека. Уся сістэма наладжана такім чынам, каб звесці да мінімуму ўмяшанне чалавека. Усё працуе аўтаматычна: кармленне малькоў шэсць разоў на дзень, комплексная падача кіслароду і воднага патоку, без якіх рыба не будзе расці і прыбаўляць у вазе. Дзве-тры гадзіны ў дзень у яго ідзе на абход сваёй гаспадаркі, на працягу якога Нік павінен вызначаць, ці ўсё нармальна, ці не з'явілася хворая рыба. Нават калі гэта здарылася, нічога страшнага. Да яго паслуг лабараторыі універсітэта Заходняга Антарыю, якія дакладна вызначаць як прычыны захворвання, так і падкажуць, як з ім змагацца.

Самае працаёмкае, як ні дзіўна, дастаўка малькоў з фермы да пакупнікоў. Тут шмат часу ідзе і на падрыхтоўку фарэлі да перавозкі, і на сам маршрут. Кліенты Ніка раскіданы па ўсяму Антарыю і за яго межамі. У асноўным гэта фарэлевыя гаспадаркі, куды людзі прыязджаюць на рыбалку. Ёсць і такія, хто хоча проста разводзіць фарэль у сваіх прыватных вадаёмах. У любым выпадку, усе яны задаволены малькамі Ніка -- здаровымі, тлустымі, вынослівымі. Усе прадказваюць гэтай галіне фермерства вялікую будучыню. Сусветныя запасы рыбы вычэрпваюцца хутчэй, чым чакалася. Так што будучыня, скарэй за ўсё, за яе штучным развядзеннем.

Паслухаеш яго, дык усё робіцца лёгка і проста. Але на гэты конт у Ніка свая філасофія.

-- Я не разумею, калі людзі не могуць знайсці работы, -- здзіўляецца ён. -- Столькі вакол справы, якою можна было б заняцца. Эх, каб знайсці на ўсё час!

-- Я ніколі не працаваў, -- заявіў ён неяк.

Нехта з яго сяброў тут жа запярэчыў, што, колькі помніць Ніка, той працаваў па дванаццаць гадзін у дзень.

-- Гэта была не работа, -- растлумачыў Нік, -- я займаўся сваёй любімай справай.

("Вестник", Канада).

НЕПРЫКМЕТНАЯ І СТРАШНАЯ ВАЙНА

РЭКВІЕМ КАРЭЛЬСКІХ БАЛОТ

Сёння мы так і не ведаем, з якога боку мяжы тайна расчахлілі гарматы. З якога боку першы снарад трапіў у казённік. З якога боку, раскаціста ахнуўшы, адкацілі першыя гарматы. Мы не ведаем, чые салдаты стаялі ля тых загадкавых гармат, што ўвайшлі ў гісторыю як "гарматы Майнілы".

Майніла. Ці думалі, ці гадалі сяляне гэтай маленькай, схаванай у карэльскіх балотах вёсачкі, што іх маленькай радзіме будзе суджана стаць першым полем бою новай вайны?..

Як вынікала з паведамлення ТАСС, 26 лістапада 1939 года фінскі бок зрабіў абстрэл падраздзялення Чырвонай Арміі, дыслацыраванага ў памежнай вёсцы Майніла. У выніку абстрэлу некалькі чырвонаармейцаў было забіта і паранена. У гэты дзень у ноце Савецкага ўрада ўраду Фінляндыі былі заяўлены катэгарычны пратэст і патрабаванне неадкладна спыніць узброеныя правакацыі і адвесці войскі на 25 кіламетраў ад дзяржаўнай мяжы.

Фіны адказалі маланкава. У ноце фінскага ўрада катэгарычна адмаўлялася дачыненне фінскіх войск да трагедыі і выказвалася меркаванне, што здарэнне -- няшчасны выпадак, вынік трагічнай памылкі пры вучэбна-баявых стрэльбах савецкай артылерыі, У ноце таксама звярталася ўвага савецкага ўрада на той факт, што фінскія войскі не маюць ва ўказаным раёне такой артылерыі, якая па сваіх тактыка-тэхнічных якасцях была б у стане абстрэльваць Майнілу. Рабілася прапанова неадкладна стварыць савецка-фінскую змешаную камісію для дэталёвага вывучэння інцыдэнту ў адпаведнасці з Канвенцыяй аб пагранічных камісарах 1928 года.

Адказ Сталіна быў ашаламляльным для Хельсінкі. 28 лістапада Савецкі Саюз у аднабаковым парадку дэнансуе пакт аб ненападзенні, а на наступны дзень аб'яўляе аб адкліканні з Хельсінкі савецкіх дыпламатычных і гандлёвых прадстаўнікоў...

Так ці інакш, але ўсё ж памылкова трактаваць тое, што здарылася, як "прычыну для вайны". На мяжы пачаліся сутычкі і сутыкненні. Калі б выбухі не прагрымелі ў Майніле, то яны прагрымелі б дзе-небудзь у іншым месцы. Само палітычнае становішча не пакідала магчымасцей для іншых довадаў, акрамя "апошніх довадаў каралёў".

... А тады, 30 лістапада 1939 года, у восем гадзін раніцы, войскі Ленінградскай ваеннай акругі перайшлі савецка-фінскую мяжу.

Палітычны характар савецка-фінляндскай вайны не падпарадкоўваецца звычайнай класіфікацыі, абмежаванай этычнымі рамкамі паняццяў пра "справядлівую" і "несправядлівую" вайну. Яна была непатрэбнай для абодвух бакоў і несправядлівай пераважна з нашага боку.

Неправамерныя дзеянні савецкага кіраўніцтва заключаліся ў тым, што савецкія войскі, якія без аб'яўлення вайны на шырокім фронце перайшлі мяжу, парушылі савецка-фінляндскі мірны дагавор 1920 года і дагавор аб ненападзенні 1932 года, прадоўжаны ў 1934 годзе. Савецкі ўрад парушыў таксама ўласную канвенцыю (так званы "дагавор Літвінава"), заключаную з суседнімі дзяржавамі ў ліпені 1933 года. Да гэтага дакумента далучылася тады і Фінляндыя. У ім вызначалася паняцце агрэсіі і дакладна адзначалася, што "ніякімі меркаваннямі палітычнага, ваеннага, эканамічнага ці якога-небудзь іншага характару нельга абгрунтоўваць ці апраўдваць пагрозы, блакаду ці нападзенне на другую дзяржаву-ўдзельніцу".

З-за шэрагу абставін Савецкі ўрад дапускаў магчымасць ваеннага канфлікту з Фінляндыяй яшчэ з вясны 1936 года. Менавіта тады была прынята пастанова СНК СССР аб перасяленні грамадзянскага насельніцтва (размова ішла аб 3 400 гаспадарках) з Карэльскага перашыйка для будаўніцтва тут палігонаў і іншых ваенных аб'ектаў.

Як успамінаў К.Мерацкоў (прызначаны ў сакавіку 1939 года камандуючым войскамі Ленінградскай ваеннай акругі), у канцы чэрвеня 1939 года ён прысутнічаў пры размове Сталіна з О.В.Куусіненам. Абмяркоўвалася становішча ў Фінляндыі і розныя варыянты нашых дзеянняў. Галоўны ваенны савет па прапанове Сталіна даручыў Мерацкову спланаваць дзеянні войск акругі на выпадак ваеннага нападу. У другой палове ліпеня 1939 года план быў разгледжаны ў Маскве і адобраны. Задача савецкіх войск афіцыйна заключалася ў тым, каб скаваць сілы праціўніка, а потым нанесці рашучы контрудар.

Сцвярджэнне Молатава, выказанае на 6-й сесіі Вярхоўнага Савета Саюза ССР 29 сакавіка 1940 года, аб тым, што "Фінляндыя, і перш за ўсё Карэльскі перашыек, была ўжо да 1939 года ператворана ў гатовы ваенны плацдарм для трэціх дзяржаў для нападу на Савецкі Саюз, для нападу на Ленінград", не пацвярджаецца пераканаўчымі фактамі.

Як сведчаць факты, прыведзеныя камандаваннем савецкіх пагранічных войск, у першай палове 1939 года становішча на савецка-фінляндскай граніцы было хаця і напружаным, але адносна спакойным. Мелі месца адзінкавыя парушэнні мяжы, але буйных, а тым больш узброеных інцыдэнтаў тут не адзначалася.

Тым не менш Савецкі ўрад працягваў прымаць меры для ўзмацнення пагранічных войск на паўночна-заходнім напрамку. Так, яшчэ ў сакавіку 1939 года Ленінградская акруга пагранічных войск НКУС была раздзелена на тры акругі -- Мурманскую, Карэльскую і Ленінградскую. Да пачатку баявых дзеянняў яны былі ўкамплектаваны асабовым саставам з вялікім перавышэннем -- на 127--129 працэнтаў. Непасрэдная падрыхтоўка пагранічных войск да баявых дзеянняў пачалася ўжо з 10 кастрычніка, гэта значыць да пачатку апошніх перагавораў дэлегацый абедзвюх краін. А загад Сестрарэцкаму пагранічнаму атраду аб магчымым пераходзе мяжы быў адададзены 25 кастрычніка, але без указання дня і гадзіны выканання задання.

Падобная няпэўнасць у савецка-фінляндскіх адносінах працягвалася да канца жніўня 1939 года.

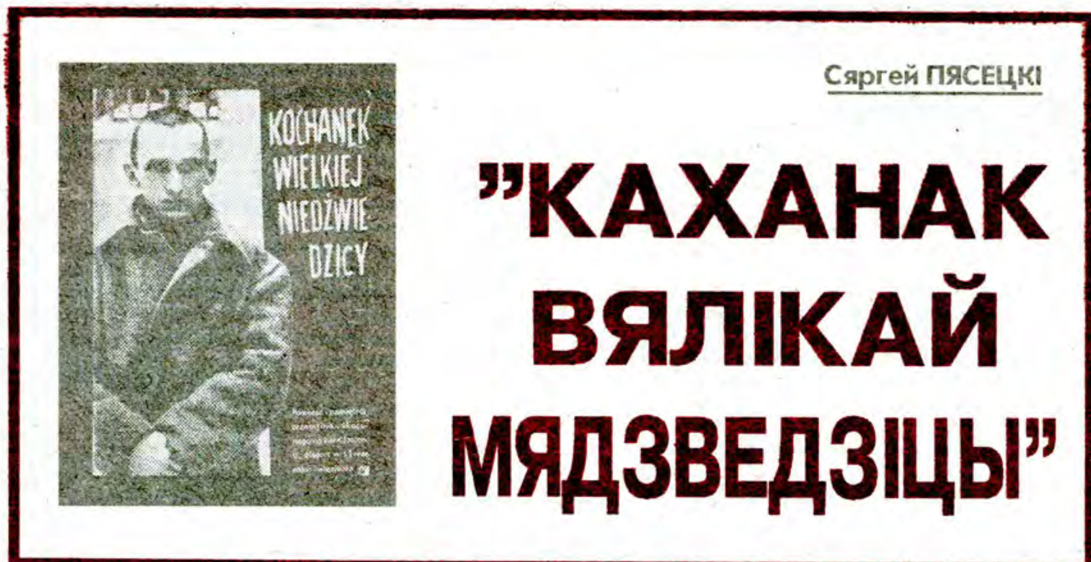
У сакрэтным пратаколе, прыкладзеным да савецка-германскага дагавора аб ненападзенні ад 23 жніўня 1939 года было зафіксавана, што "ў выпадку тэрытарыяльных і палітычных пераўтварэнняў у абласцях, што належаць прыбалтыйскім дзяржавам (Фінляндыі, Эстоніі, Латвіі, Літве), паўночная граніца Літвы будзе з'яўляцца рысай, якая падзяляе сферы ўплыву Германіі і СССР". Гэта азначала, што сакрэтны пратакол прадугледжваў магчымасць "тэрытарыяльна-палітычных змяненняў" у Фінляндыі на карысць Савецкага Саюза.

Яшчэ ў ходзе баявых дзеянняў у Польшчы дырэктывамі наркома абароны маршала К. Варашылава і начальніка Генеральнага штаба камандарма 1-га рангу Б.Шапашнікава ад 11 і 14 верасня 1939 года Ваеннаму савету Ленінградскай ваеннай акругі было загадана правесці сканцэнтраванне войск на выпадак вайны з Фінляндыяй. Авіяцыя была разгрупавана на палявыя аэрадромы ў поўнай баявой гатоўнасці. Тады ж у аператыўнае падпарадкаванне камандуючага ЛВА паступіла 7-я армія. У складзе акругі была сфарміравана Мурманская аператыўная група, якая з 15 лістапада была перайменавана ў 14-ю армію.

Вернемся да падзей 30 лістапада 1939 года. Тады ж, у тую марозную раніцу, на мяжы з Фінляндыяй пачаўся не проста ардынарны "ваенны канфлікт", а сапраўдная вайна з усімі яе спецыфічнымі прыкметамі. Яна працягвалася 105 дзён. У ходзе баёў з боку Фінляндыі былі задзейнічаны практычна ўсе яе ўзброеныя сілы -- 10 дывізій, 7 спецыяльных брыгад і ваенізаваная арганізацыя -- шюцкор -- усяго каля 400 тысяч чалавек. З нашага боку ў сакавіку 1940 года -- у перыяд найбольшай канцэнтрацыі войск -- у актыўных баявых дзеяннях удзельнічалі 52 стралковыя і кавалерыйскія дывізіі, некалькі дзесяткаў асобных брыгад і палкоў, што ўваходзілі ў спецыяльна сфарміраваны Паўночна-Заходні фронт (дзве арміі) пад камандаваннем камандарма 1-га рангу С.Цімашэнкі, і, акрамя таго, тры арміі, якія дзейнічалі ад Ладажскага возера да Баранцава мора. Сухапутныя войскі падтрымлівалі караблі Чырванасцяжнага Балтыйскага і Паўночнага флатоў і Ладажскай ваеннай флатыліі. Колькасць гэтай буйной групоўкі сухапутных войск, ВПС і сіл флоту складала каля 960 тысяч чалавек. Па баявой тэхніцы Чырвоная Армія мела трайную, а па танках і авіяцыі -- абсалютную перавагу.

Працяг.
Пачатак у № 50.

Ігар КУЗНЯЦОЎ.

Сяргей ПЯСЕЦКІ

"КАХАНАК ВЯЛІКАЙ МЯДЗВЕДЗІЦЫ"

Схаваныя ў кустах, чакаем, стаўшы на калена. Падрыхтавалі парабелы і запасныя магазіны.

Пагоня ўсё бліжэй. Выразна бачу шэрыя постаці, якія рухаюцца ў наш бок. Полы доўгіх шынялёў засунутыя за рамяні, каб не перашкаджалі ў руху. У месяцовых промнях блішчыць зброя.

Чую моцны зычны голас, які зрываецца на крык:

-- Цепью, за-хо-ди спра-ва-а-а!

"Хочуць загнаць нас у багну!" -- думаю, уважліва пазіраючы наперад.

Ужо блізка. Крокаў пяцьдзесят ад нас.

"Чаму Сашка не страляе?"

Бачу, что ён паклаў на локаць левай рукі доўгую рулю парабела... Цэліцца ўправа. Гляджу на Жывіцу... Нацэліўся ў сярэдзіну ланцуга. Тады я цэлюся ў аднаго з салдатаў на левым крыле.

А шэры ланцуг узброеных людзей, здаецца, плыве наперад у моры месячных праменьняў.

Нечакана справа разьлятаецца рэвальверны стрэл Сашкі. Уважліва цэлячыся ў людзей, якія набліжаюцца, пачынаю страляць. Выбіў дзесяць патронаў і ўвагнаў у ручку парабела новы магазін. Сашка і Жывіца паляць безупынна. Ланцуг затрымліваецца і ламаецца. Здалёк далятае голас:

-- Ложись!

Шэрыя постаці зьнікаюць. Грымяць стрэлы карабінаў. А мы перабягаем на другі бок кустоў і ступаем на багну. Крочым па кулінах, якія ўгінаюцца пад нагамі. А ззаду ляціць частая страляніна.

Як здані, крок за крокам павольна сунемся наперад у імглістым моры месячных праменьняў. Гук стрэлаў усё больш аддаляецца.

"Ня пойдуць зараз за намі. Пераканаліся, што нялёгкае на здабычу паляваньне!"

Ідзём далей. Багна трасецца пад нагамі. З-пад ботаў прасочваецца вада. Каб не парваць эластычную накрыўку зь імхоў і вадзяных раслін, што ляжала на гразкай дрыгве, мы павялічваем адлегласьць паміж сабой.

Праз дзьве гадзіны выбіраемся на трывалы грунт. Паблізу сьцяной стаіць чорны лес. Блiснуўшы вачыма, Сашка паказаў на дрыгву, якую мы перайшлі:

-- Ну, хай яны паспрабуюць!

-- Ня здолеюць! -- адказвае Жывіца.

Рухаемся наперад і хутка ныраем у таямнічы змрок лесу.

"Тут нас сам д'ябал не затрымае!"

Ужо дванаццаць партый тавару перакінулі праз граніцу. Учора Сашка даў мне за апошнія тры падарожжы па 150 даляраў. Гэта вельмі шмат, але ж і ношкі былі па 70 фунтаў. Зараз у мяне 425 даляраў... Цэлы капітал, зароблены без агранды.

Заўважыў, што за год і тры месяцы знаходжаньня на пагранiччы фізічна вельмі падужэў. Зараз мне лягчэй рухацца з 70-фунтовай ношкай, чым некалі з 30-фунтовай. А самыя цяжкія дарогі перамерваю гэтак лёгка, нібы звычайныя шпацыры.

Падчас нашай працы мы мелі шмат розных здарэньняў на граніцы і пагранiччы, але не расказваю тут, каб занадта не зацягнуць свой аповяд.

Калі апошні раз вярталіся з-за граніцы, Сашка павёў нас па зусім новай, акружной дарозе. Цяпер здалёк абыходзім той адрэзак, на якім сутыкнуліся з салдатамі. Дабаўляем некалькі кіламетраў шляху, аднак мясцовасьць тут зручнейшая. Няма дрыгвы, а навокал вялікія лясы. Дык вось, вяртаючыся дахаты, непадалёку ад мяжы мы заўважылі ў лесе "караульное помещение". Сашка пачаў падкрадацца да яго. Мы пайшлі за ім. Зброю трымалі напагатове.

Сашка спыніўся каля асьветленага зь сярэдзіны вакна. Я стаў побач. Убачыў вялікае памяшканьне. Углыбіні былі нары, на іх ляжала некалькі чырвонаармейцаў. Яны, напэўна, спалі. Ля вакна быў стол, там ляжалі нейкія паперы і гарэла вялікая лямпа.

Пасярэдзіне хаты стаяў высокі шчуплы чырвонаармеец і, прамаўляючы да некалькіх салдат, што сядзелі на лаўках абапал сьцяны, нешта ім апавядаў, жвава рухаючы рукамі. Бачым вясёлыя твары і цікаўныя вочы. Раптоўна разьлятаецца агульны моцны выбух сьмеху.

Тады ж заўважыў, што Сашка падымае ўгару парабел. У першы момант падумаў, што ён вырашыў страляць праз вакно ў салдат, але потым убачыў -- цэліцца ў лямпу.

Чырвонаармеец апавядае далей: выкрыўляе твар, уздымае бровы, разводзіць рукамі. Потым робіць крок наперад і гаворыць так моцна, што да маіх вушэй далятаюць паасобныя выразы.

Выбухае яшчэ мацнейшы сьмех. У гэты момаҥ [illegible] ашка стрэліў. Разносіцца гу[illegible]эск, звон шкла, і хата напаўняецца змрокам...

Нейкі час усярэдзіне пануе поўнае маўчаньне, пасьля пачынаюць далятаць спалоханыя галасы і воклічы:

-- Что за черт?

-- Какой мерзавец [illegible] збил лампу?

Чуем усярэдзіне шоргат ног. Нарэшце бліснуў ліхтарык.

-- Это кто-то выстрелил снаружи! -- крычыць хтосьці ў хаце.

Мы павольна адыходзім у глыб лесу. Сашка ціха сьмяецца.

Шчасьліва вярнуліся на мяліну. Гэта было наша апошняе падарожжа з сахарынам. Перакінулі праз граніцу ўвесь запас, які прывезлі зь мястэчка. Пасьля апошняга паходу за граніцу Сашка сказаў:

– Ну, браткі, заўтра шуруем у Рубяжэвічы! Трэба трошкі гульнуць, а потым зробім яшчэ адзін інтарэс. Зіма блізка!

Перакінулі праз граніцу тры вазы тавару. Я атрымаў ад Сашкі 240 даляраў. Зараз маю 665 даляраў. Сашка сказаў, што мне прыпадае больш, аднак аддасьць пазьней, калі закончым усю работу, бо зараз цяжка падлічыць прыбытак. Я ніколі столькі не зарабляў.

Калі апошні раз вярталіся з-за мяжы, з намі здарыўся выпадак, які ледзь ня скончыўся крывава. Мы разлічвалі хутчэй вярнуцца дахаты. Паехалі навакольнай дарогай. Везьлі чатыры вялікія пакункі шчаціны.

У адным месцы выехалі на луг. Зьлева ўдалечыні віднелася вёска. Змрок апускаўся павольна. З усходу паўзьлі дзяды і шырока засьцілалі неба. Зьбіралася на дождж.

Дарога была слаба наезджаная, воз скакаў па рытвінах. Я здалёк прыкмеціў паласу лазовых кустоў, якая пераразала луг, мост праз нейкую рачулку і пры ім вербы. Мне здалося, што на мосьце ёсьць людзі. Калі пад'ехалі бліжэй, убачыў некалькі мужчын, што стаялі, абапёршыся на парэнчы, і глядзелі ў наш бок.

-- Там нешта стаіць! -- звярнуўся я да Сашкі.

-- Каб іх сабака падзёр! -- адгукнуўся сябра.

Наблізіліся да моста. Разгледзелі на ім сем чалавек. Трое былі апрануты па-вясковаму, трое -- па-гарадскому, а адзін – у чорную куртку і шапку.

Жывіца адпусьціў лейцы і ціха сьвіснуў. Воз паехаў хутчэй. Трымаючы рукі ў кішэнях, я мацней заціснуў у далонях рукаяткі рэвальвераў. Ногі шырока рассунуў, каб мець лепшае апірышча. Глянуў на Сашку. На яго твары блукала ўсьмешка, адна рука была засунута ў кішэню.

-- Цішэй! -- сказаў Сашка Жывіцу.

Жывіца крыху стрымаў каня. Узьехалі на мост.

-- А вы хто такія?.. Адкуль?.. -- крыкнуў нахабным голасам мужчына ў скуранай куртцы, спрабуючы схапіць лейцы.

-- А зь Мінска! -- весела і галасна адгукаецца Сашка.

-- Зь Мінска? А куды?

-- Куды?.. Зараз дакладна раскажу! Тпррр!

Жывіца затрымлівае каня, а Сашка саскоквае з воза і падыходзіць да мужчыны ў скуранцы. Нейкі час глядзіць яму ў твар, а потым кажа:

-- Ваша морда, таварыш, мне вельмі падазроная!.. Па якому праву затрымліваеце праезджых на дарогах?

-- Як па якому праву?

-- А так: па якому праву? Прашу дакументы!

-- Я сотрудник койдановского погранотряда!

Тады Сашка зрабіў крок назад і бліснуў яму перад вачыма руляй парабела, гаворачы холадна і спакойна:

-- Лапы ўгору! Ну!..

Мужчына ў скуранцы зьбялеў і падняў рукі ўгору. Тады я выхапіў з кішэні два рэвальверы і, стоячы на возе, загадаў тым, што знаходзіліся на мосьце:

-- Рукі ўгору! Мігам!

Усе падымаюць рукі. Жывіца ў адной далані трымае лейцы, у другой -- парабел. Усьміхаецца і зь цікавасьцю пaглядае на людзей з паднятымі рукамі. Сашка абшуквае чалавека ў скуранцы. Вымае з кішэні яго курткі зараджаны наган.

-- Спатрэбіцца, -- вымавіў, засоўваючы рэвальвер у сваю кішэню.

Потым вымае з бакавой кішэні яго курткі тоўсты партманет і таксама забірае яго.

-- Гэта паглядзім пазьней!

Пасьля, абшукаўшы супрацоўніка, зьвярнуўся да астатніх людзей, якія стаялі на мосьце:

-- У каго яшчэ ёсьць зброя?.. Ну?..

-- У нас нічога няма, -- прагучалі некалькі галасоў.

-- Глядзіце!.. Як знайду, пальну ў лоб! Ну, хто мае зброю?

-- Няма ў нас, таварыш!

Сашка зьвяртаецца да супрацоўніка:

-- Хацеў ведаць, куды едзем?.. Дык вось -- едзем за граніцу... А хочаш ведаць, хто мы? Мы вясёлыя хлопцы. З тых, хто "граніцу не купляюць" і такім сексотам, як ты, у лапу не даюць!.. Зараз ведаеш... А вязём шчаціну!.. Хочаш памагаць?..

-- Таварыш... я не...

-- Я табе не таварыш! Твой таварыш у будцы сядзіць і зубамі блох ловіць!

-- Я ня думаў... Я толькі хацеў...

-- ...скуру садраць!.. -- закончыў Сашка і вымавіў: -- Скачы ў ваду!

Супрацоўнік вагаўся. Сашка падняў угару парабел і сьціснуў бровы.

-- Ну!

Супрацоўнік, сьпяшаючыся, узьлез на парэнчу моста і сіґануў у рэчку. Пачуўся моцны ўсплёск вады. Жывіца расьсьмяяўся.

-- Гайда ў ваду! Блох тапіць! -- крыкнуў Сашка людзям, якія заставаліся на месцы. -- Жвава!

Тыя пачалі ўзлазіць на парэнчу і скакаць. Кожную хвіліну чуўся плёскат вады.

-- Купаюцца, -- прамовіў Жывіца.

Сашка ўскочыў на воз. Конь ірвануў наперад.

-- Гэта для іх добра. Крыху астынуць! -- кажа Сашка.

Мінулі мост і выбраліся на луг. Ззаду [illegible]чулі крыкі людзей, якія выпа[illegible] рэчкі.

Зьмяркалася. Я думаў пра тое, што нядаўна адбылося. Дзівіўся з паводзін Сашкі... Ніхто не зрабіў бы так, як ён... Маглі б пагнаць каня, і людзі, якія знаходзіліся на мосьце, вымушаны б[illegible] б саступіць нам дарогу, а[illegible] зьней атрымалі б магчымасьць ззаду страляць у нас... Маглі б адразу самі страляць і нават пазабіваць усіх, але без патрэбы палілася б людская кроў і нарабілі б галасу. А Сашка здолеў пазьбегнуць усяго гэтага... Пазіраю на яго спакойны, задуменны твар, на лбе зьяўляецца вузкая, выцягнутая ўгару складка.

"Пра што ён думае?"

Набліжаецца сярэдзіна лістапада. Мы перакінулі праз граніцу сем вазоў тавару, Сашка даў мне яшчэ 240 даляраў. Іх у мяне ўжо 905.

Адчуваем надыход зімы і сьпяшаемся працаваць.

Сашка мяркуе перад канцом лістапада спыніць работу. Купцы ў бліжэйшыя дні прывязуць з Рубяжэвіч дарагі тавар, на якім добра заробім. Посьпехі нашай групы акрылілі іх.

Два дні таму выпаў першы сьнег, аднак зараз жа зьгінуў. Далей трымаецца чорная сьцежка. Хоць бы даўжэй паляжала.

А яшчэ праз некалькі дзён адбылася жахлівая рэч, якая зьнявечыла ўсе нашы планы. Лепей было не пачынаць тую работу, чым мець такое заканчэньне! Аднак ня буду залятаць наперад, а раскажу ўсё сваёй чарадой.

Мы вярталіся з работы. Здалі Барсуку тавар і везьлі назад некалькі цюкоў авечай воўны. Шчасьліва дабраліся да лугу, што ляжаў непадалёку граніцы.

Было ўжо за поўнач. Мы далі трохі адпачыць каню, а пасьля рушылі ўперад. Воз паціху сунуўся па вільготнай траве. Сашка саскочыў з воза і пакрочыў наперад. Хацеў ісьці за ім, аднак Сашка рухам рукі затрымаў мяне. Я застаўся на возе.

Бачыў, як Сашка ішоў па лузе крокаў за сорак ад нас. Стараюся не губляць яго з вачэй... Ён наблізіўся да цёмнай паласы кустоў, што расьлі каля граніцы... Мінае іх... Нечакана гучыць стрэл. Пасьля некалькі -- адзін за другім. І толькі пазьней чую крык:

-- Стой! Стой! Стой!

Бухаюць рэвальверныя стрэлы. Гэта адбіваецца Сашка. Бачу, як ён адыходзіць да нас. А з кустоў усё бліскаюць агеньчыкі карабінавых стрэлаў.

Жывіца спыняе каня. Апусташаю адзін магазін. Зараджаю другі і страляю далей. Карабінавыя стрэлы сьціхаюць. Раптам чую дзіўны, дрыготкі голас Жывіцы:

-- Трымай каня! Хутчэй!

Хапаюся за лейцы і бачу, што Жывіца бяжыць уперад. Заўважаю Сашку, які ляжыць на лузе за 30 крокаў ад нас, але не страляе і ня рухаецца зь месца. Перад тым, заняты стралянінай, я згубіў яго з вачэй.

У гэты момант месяц хаваецца за хмары. Робіцца цямней. Ня бачу ні Сашкі, ні Жывіцы, ні кустоў.

Зноў чую галасы:

-- Стой! Стой! Стой!

Я ўвесь трымчу. "Што там здарылася?" Конь ірвецца наперад, але я моцна трымаю яго. Праз хвіліну чую пасьпешлівыя крокі. Жывіца бяжыць да воза, несучы Сашку на руках. Паклаў яго на цюкі з воўнай. Паказвае на воз і кажа мне нейкім дзіўна палахлівым голасам:

-- Глядзі яго!.. Каб ня трэсла!.. Гэх, халера!

Ён хапае лейцы і заварочвае каня назад. Непадалёку чую крокі людзей, што бягуць да нас. Стоячы на возе, выхопліваю з кішэні парабел.

Месяц выходзіць з-за хмар і, нібы рэфлектар, асьвятляе луг. У трыццаці кроках ад сябе бачу чатырох салдат. Б'ю па іх з рэвальвера. Сьпяшаючыся, тыя адыходзяць. Жывіца пагнаў каня. Я ледзь не зваліўся... Укленчыўшы на возе, працягваю страляць. У адказ грымяць карабінавыя стрэлы. Кулі сьвісьцяць побач... Страляю нібы ў забыцьці. Месяц зноў хаваецца за хмары... Ня бачу салдат, яны далёка. Воз хутка едзе наперад. Нахіляюся над Сашкам. Бачу яго бледны твар і бліскучыя вочы... Ён кусае вусны...

-- Што з табой?.. Чым дапамагчы? -- пытаюся яго ў роспачы.

Нічога мне не адказвае.

Усё нясёмся. Добра, што хмары зацягнулі месяц.

На ўскрайку маленькага падлеску спыняемся. Жывіца бярэ на рукі Сашку і кладзе на луг. Я кленчу побач. Ня ведаю, што рабіць. Усьцяж пытаюся:

-- Чым табе дапамагчы?

Не адгукваецца ніяк.

Жывіца выкідае з воза цюкі і па-хуткаму папасуе нажом упакоўку. Пасьля кідае на воз вялізныя клубы воўны: сьцеле мяккае ложа для Сашкі. Заслаў воз да палавы і накрывае воўну палатном з распоратых цюкоў. Пасьля ўладкоўвае там параненага. Ногі, рукі і галава Сашкі безуладна зьвісаюць уніз.

Жывіца ўскочыў на воз і глуха сказаў:

-- Сачы за ім!

Воз кранаецца зь месца. Павольна падаемся ўбок, не набліжаючыся да граніцы, што засталася ў трох кіламетрах ад нас. Без шуму сунемся па лугах і палях. Я трымаю ў руках два рэвальверы.

Укленчыў побач з Сашкам. Бачу, што ён адкрыў павекі. Нешта кажа. Нахіляюся над ім.

-- Здымі мяшэчак... з шыі... пад кашуляй...

Сьпяшаючыся, расшпільваю яго куртку, камізэльку, кашулю. Здымаю з грудзей замшавы мяшэчак. Ён досыць тоўсты.

-- Аддасі Фэлі... Дастань партманет... -- шэпча Сашка.

З бакавой кішэні яго курткі вымаю партманет.

-- Пяцьсот даляраў для цябе... пяцьсот для Жывіцы... астатняе Фэлі...

-- Добра, -- кажу яму.

-- З купцамі і Барсуком Жывіца... скажы... ён разлічыцца...

Працяг.
Пачатак у №№ 29—50.

ПАВОДЛЕ АРХІЎНЫХ КРЫНІЦ

З БАЦЬКАЎШЧЫНАЙ У СЭРЦЫ

10.9.1971

Паважаная Ларыса Антонаўна!

Так сталася, што зробіш? -- сталася: пішу гэты ліст зы шпіталю. Сам вырашыў не зацягваць хваробы, якая можа давесці не толькі да руіны, але да канца. Яна пусціла ўжо глыбокія карані, і без дапамогі лекара яе не пазбавішся. З першых дзён чуюся добра, думалася, што будзе цяжэй. І цвёрда наважыўся, і пастанавіў з усімі сіламі волі: за варотамі шпіталю спаткаць новы чароўны свет, да старога не вярнуцца да самай смерці. Учора адведвалі мяне Зіна, Юрка, Мікола. Сёння завітаў другі Мікола. Заўтра ізноў завітаюць. Я маю шмат добрых сяброў. Званю да іх, яны да мяне звоняць. Таму ня сумна. У ложку, бясспрэчна, не ляжу. Пішу тымчасам лісты, чытаю. Бязмежна шчыра дзякую за кнігу "Дзень паэзіі". Я перапісаў шмат вершаў з кнігі, аддаў суродзічам. Яны чытаюць самі і дзецям, вывучаюць на памяць. Звычайныя людзі, як і паэт, такі ж самы чалавек, не забываюцца Бацькаўшчыны. Яна нязгасна жыве і свеціць у думках, як тыя, скажам, зоркі, што вельмі зырка ззяюць над Паўночнай Італіяй і Грэцыяй у канцы чэрвеня і ў пачатку ліпеня.

У сузор'і зазззяе Colos,
а трывогу хіба ўтаю!
Чую сэрцам цябе, твой голас,
бачу ў думках красу тваю.

І душою да светаў зорных
я імкнуся, ня ўняць ляты.
А між імі -- вянок спазорны:
мне здаецца, што гэта -- ты.

Прывітанне, мая Астрэя!
Над зямлёй свяці, свяці!
Заранíцай хай даль жаўрэе
у бяздзённі -- маім жыцці.

Хай у хмурай чужой краіне
Не згасае яно ў журбе.
Ці ты помніш аб верным сыне!
Не забудзе твой сын цябе.

Ня тускней жа! Святло развее
Цемру пусткі, пяскоў сувой.
Прывітанне, мая надзея,
непагасны правобраз твой.

Маю з сабою і кнігу "Мая Іліяда" Уладзіміра Караткевіча, якую прачытаў даўно, ды зноў перачытваю, як пабожны чалавек увесь час пераказвае-паўтарае малітвы. Удумлівы верш "Лебедзь" -- гэта глыбокае спалучэнне пачуццяў птушкі з пачуццямі чалавека. І чалавек у далёкім свеце "ў дрэме плача" аб роднай краіне -- ці то сумнай, ці то вясёлай. Верш "Апошняя песня Дантэ" -- вельмі змястоўны твор -- прыгадаў мне і мае колішнія тэрцыны:

Спытаюцца ў цябе трыбуны масаў:
чаму маўчыш так шмат і творыш мала!
У свеце фарбаў радасных і красаў

Кальчэе з холаду зямная гала.
Ствары мелодыю вясны, музыка,
яшчэ й зайграй, каб маса не праспала

світання прыйсцняга. Ды пальцы -- смыка
і струн іскрыпкі не кранáлі здаўна.
Ня вобразы ў суладнасці вялікай,

а злітыя ў адно -- і флёра й фауна
твой зрок заслоньвалі. Цягнуў ты лямку
кавалка хлеба дзённага бясслаўна

і біўся ў пазачыненую клямку
кавадла й молата, рыдлёўкі й кіркі.
Ты меў адну прызначаную рамку --

ублізь і ўдалеч, удаўжкі і ўшыркі --
мятлу, мяшкі з пшаніцаю ці соляй;
згінаўся горб -- і неба водбліск зыркі

ня мог, пануры, ты разглéдзець болей...
Прыгноблены і стомай, і змярканнем,
ня цешаны дабром, хвалёнай воляй,

сядаў тварыць, іграць. Ды парываннем
цябе натхняла Муза неахвотна.
О лепш было маўчаць з убогім граннем

бяз сябры доўга плачучы маркотна,
для Бацькаўшчыны плачучы заўсёды...
Душа няўстрым пакутвала гаротна,

сузорны шлях да вышняй насалоды
шукаючы ў празмерлівым гарэнні.
Натуга сіл падужвала нягоды --

і захаплялася чуццё ў натхненні.

Ты йзноў сядаў. Сугучны хор бязлікі
гучэў у дыямантавым тварэнні.

Тады ў акрыленых рукох музыкі
іскрыпка валадарна, думна йграла.
Луналі з крышталёвых тонаў зыкі --

Скупыя зыкі -- іх было так мала.

Усялякія праявы жыцця, звязаныя з глыбокімі пачуццямі любасці да роднага краю. Іх шмат, пачуццяў, хоць ня так шмат выказана іх на паперы.

Як люстра, магістраль. І аўты, і палацы.
Наўзбоч праходзіш ты бяз хаты
і бяз працы.
І не спыняешся ля полыскных вітрын,
мінаеш засень дрэў, жывы, зялёны тын.
Аркестра. Музыка. Трамбоны,
трубы, флейты.
З кішэннай пусцінёй ад іх імкнеш
далей ты --
у мройлівы прасцяг прывабных
змалку зор,
ільсністы ад расы, блакітны ад вазёр.
У ім і па-над ім -- свой Моцарт і Сальеры,
Свой Дантэ, свой Шэкспір. Да іх
табе ўсе дзверы
у ім адчынены. Далёкі бераг, порт
і блізкі сэрцу зык -- найчулых
струн акорд.

Падарожжа ў далёкі свет узіралася наперад пранікліўымі вачыма, бачачы завалоклыя густым туманам змрочныя прасторы акіяну; позірк паварочваўся назад -- яшчэ ўсё свяціўся пад сонцам даляглад з адчыненымі дзвярыма небасхілу.

О Афрыка! Айчынаю была б ты,
каб Нёмнам быў твой паўнаводны Ніл,
я над табой спыніў бы лёт крылаты,
далей у свет сягаць ня меў бы сіл.
Прабач за сум з мае далёкай хаты --
счарнел[illegible]аль бусліных пругкіх крыл.
Перад в[illegible]ой узнёслага адлёту
дай лёгкасць ім прасвятнага звароту.

* * *

Цябе [illegible]іяк не маніць сон суседаў.
Выходзіш зноў на пострап. Зноў глядзіш:
адылі та[illegible] -- цікавасць Бог табе даў --
Над по[illegible]м гарыць, не гасне ўзвыш.
Сярод а[illegible]ў, якіх яшчэ не ведаў,
праменіцца і сам Паўдзённы Крыж.
Пад роўнікам шукай тае планеты,
дзе зноў над ёй апынішся ўва сне ты.

Бяруся за другую кнігу рамана "Каласы пад сярпом тваім" Уладзіміра Караткевіча. Першую прачытаў раней. Другую дастаў перад шпіталем. Яшчэ не чытаў Васіля Быкава і Івана Мележа. Кнігі санетаў Шэкспіра ў пераклазе Уладзіміра Дубоўкі ня змог дастаць. Зіна ў Мінску шукала гэту кнігу -- не знайшла. Два тамы выбраных твораў У.Д [убоўкі] маю.

Шматлікія мае сябры, з якімі некалі разам вучыўся, бачыўся -- цяпер таленавітыя працаўнікі на ніве літаратуры, мастацтва, навукі на Бацькаўшчыне.

...Наўкола шпіталю -- прыгожы сад, кветкі. Ня хочацца выходзіць, бо, хоць вясна, -- холадна, сцюдзёны вецер з мора. Цёпла і ўтульна ў паадзіночнай палаце.

Тутэйшыя сябры -- шчырыя, адданыя, ахвярныя людзі, блізкага ў забыцці і бядзе не пакінуць. У гаспадарскіх, практычных, грамадскіх справах -- непараўнальныя. Але паэзія для іх -- далёкі свет.

Зіна, дзеці і ўнукі -- здаровыя. Сам жа няўхільна і цвёрда веру ў хуткае выздараўленне і ў назаўсёдны незварот да хварбы. Як Вы маецеся?

З найшчырэйшым паважаннем. Прывітанне мужу.

АЛЕСЬ.

Прывітанне ад Зіны.

* * *

Жадаю Вам найсветлых дзён
З Днём Нарадзінаў, што відзён
Праз кожны год наступных крас --
Прыгожых, шчасных з'яў для Вас!

Антон **ДАБРЫДЗЕНЬ.**

27.7.1975. Аўстралія.

* * *

КАМЭНЕ

Як згасне дзень, не адыйду навекі,
Не абміну надойсцнае пары.
Прыйду назад, дзе ўсцяж гамоняць рэкі,
дзе ўтораць ім і нівы, і бары.

На ўскрай зямлі я жыў і дыхаў імі,
Чуў іхны грай над хваляй морскіх вод.
Сваймі былі яны паміж чужымі,
Як для вясны -- праменны сонца ўсход.

Над імі ў зле няво[illegible] віслі хмары --
Я прадчуваў надс[illegible] вольны рэй.
Аб іх спяваў ля с[illegible]аў Ніагары
і ў тэй зямлі, якой плыве Мурэй.

Знаёміў іх з пахмурным Альбіёнам,
ад іх вітаў цьвяцістую Шампань.
І дыхаў дол глыбінным гучным звонам,
З вячорных сноў абуджваючы рань.

У гушчарох зняв[illegible]зае стомы
Імкнуўся я парывы духу даць,
Каб ён шугаў да зораў па-над стромы
І ня схіляў у злыбедах пастаць.

О ты, мая адзіная Камэна,
На ўсіх шляхох нязгінам дзён свяці.
Не адыйду... Наперайм
крочыць змена:
Я з ёй і ў ёй -- і ў песнях, і ў жыцці.

1958.

Публікацыю падрыхтавала
Яніна КІСЯЛЁВА.

Цемра

Сьвятлу пагібель прагрымяць імгненна,
мана спапеліць вашыя аблоні.
А вас цікавяць рук маіх далоні?
Мазоль свой жорсткі я здабыў сумленна...

І мора дужым рада бурапенна,
імклівай хваляй у нязнанасць гоне.
І гінуць людзі — іх зьмяняюць коні.
І цёмнай сілай дыхае гээнна.

А недасьпелы спадае колас,
а непачуты замаўкае голас.
Наўзе аблуда іхна сьлед зацерці.

Ты іх мінаеш — ня шукай збавеньня,
ты іх абходзіш — спатакай згібеньне,
[illegible] на скон свой валадарства сьмерці.

1947.

Алесь Салавей

Аўтограф верша Алеся САЛАЎЯ.

Заканчэнне. Пачатак у № 49.

ХРОНІКА БЕЛАРУСАЗНАЎЧАГА ЖЫЦЦЯ

ВЫДАЕ І ДАСЛЕДУЕ "ЭЎРОФОРУМ"

Недзяржаўная і некамерцыйная ўстанова -- Цэнтр еўрапейскіх доследаў і культурных ініцыятываў "Эўрофорум" афіцыйна была зарэгістравана ў чэрвені 1994 года. У статуце "Эўрофоруму" гаворыцца: "Галоўнаю мэтай дзейнасці... ёсць насычэнне беларускай культурна-інфармацыйнай прасторы еўрапейскай інфармацыяй, садзейнічанне працэсам інтэлектуальнага і культурнага абмену..."

Не так даўно пабачыла свет першая кніга, выдадзеная "Эўрофорумам", -- "Нацыяналізм у дваццатым стагоддзі" Энтані Сміта, прафесара сацыялогіі Лонданскага універсітэта, аднаго з вядучых даследчыкаў праблем этнічнасці і нацыяналізму, у беларускім перакладзе Сяржука Нагорнага. Таксама робіцца пераклад твораў Марціна Гайдэгера, Мішэля Фуко, Мілорада Павіча, Мілана Кундэры і інш.

Праграма "Эўрофоруму" "Другая Еўропа" ўключае сярэдне-ўсходнееўрапейскае культурнае супрацоўніцтва. Праводзіцца цыкл семінараў "Філасофія, культуралогія, літаратура сярэдне-ўсходняй Еўропы". Сумесна з Нацыянальным навукова-асветным цэнтрам імя Ф. Скарыны і Федэрацыяй інстытутаў сярэдне-ўсходняй Еўропы рыхтуецца "Энцыклапедыя сярэдне-ўсходняй Еўропы".

У 1994 годзе ў рамках праграмы "Нацыянальныя меншасці і міжэтнічны, міжкультурны дыялог у Беларусі" была ўтворана група даследаванняў і абароны правоў нацыянальных меншасцяў Беларусі. А з восені 1995 года выходзіць інфармацыйна-культурны бюлетэнь "Форум" -- выданне, прысвечанае праблемам нацыянальных, этнічных, культурных, рэлігійных і моўных меншасцяў.

Увага надаецца і публікацыі юрыдычных дакументаў (рубрыка Jurisprudentia): дэкларацыяў і хартыяў ААН і Рады Еўропы. Цікавым у гэтым плане з'яўляецца артыкул Г. Альфрэдсана -- спецыяліста ў галіне юрыдычнай абароны правоў нацыянальных і іншых меншасцяў.

У сваім артыкуле Кшыштаф Чыжэўскі спрабуе разгледзець і прааналізаваць праблему меншасцяў у нашай частцы Еўропы. А. Мелікян -- прадстаўнік армянскай меншасці -- прапануе чытачам цікавую культуралагічную рэфлексію "Страсти по Армении".

Рэдакцыя "Форуму" чакае і гатова падтрымаць новыя і цікавыя ідэі.

Напрыканцы кастрычніка "Эўрофорум" сумесна з цэнтрам імя Ф. Скарыны ладзілі семінар пад назвай "Геакультурныя перспектывы Заходняга Палесся як полікультурнага рэгіёну". Адкрыўся семінар дакладам кіраўніка праграмы "Другая Еўропа" Алега Дзярновіча "Фармуляванне асноўных праблем даследавання Заходняга Палесся". У семінары ўдзельнічаў Павел Знавец -- юрыст, дэпутат новага парламента. Прысутнічалі прадстаўнікі таварыства "Просвіта" з Брэста -- Уладзімір Замкавец і Алег Пархач.

На семінары былі выказаны розныя і падчас супрацьлеглыя думкі наконт этнічнай прыналежнасці карэнных жыхароў Палесся, розныя меркаванні адносна шляхоў захавання палескай этнакультурнай спецыфікі і перспектыў Палесся ў будучыні.

Да гэтага трэба дадаць, што "Эўрофорум" працуе ў цесным кантакце як з цэнтрам імя Ф. Скарыны (падпісана адпаведная дамова), так і з паасобнымі суполкамі Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

Лена КАЗЛОВА,
рэферэнт МАБ.

ЖЫЦЦЁВЫ ШЛЯХ ІВАНА КРАСКОЎСКАГА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Іван Ігнатавіч Краскоўскі нарадзіўся 24 чэрвеня 1880 года ў вёсцы Дубічы Гродзенскай губерні. Яго бацька Ігнат Краскоўскі быў у Дубічах святарам і працаваў там усё жыццё. Дубічы тады былі досыць вялікая вёска, мелі школу і пошту, знаходзіліся блізка славутай Белавежскай пушчы. Бацька распавядаў, што яны летам ездзілі возам на конях да Белавежскай пушчы, дзе збіралі шмат ягад і грыбоў. Аднойчы наша сям'я была летам у дзеда ў Дубічах. Я прыгадваю, як вечарам на двары ў дзеда сходзіліся сяляне, вучыцель, кіраўнік пошты, сядалі там на зложаных дровах і гутарылі аб розных справах. Было відна, што дзеда паважалі і любілі.

Бацька скончыў сярэднюю школу ў Вільні. У 1903--1905 гадах ён вучыўся ва універсітэце ў Варшаве на гістарычна-філалагічным факультэце. У 1903 годзе ён ажаніўся з Валянцінаю Сямёнаўнаю Сокальскаю. У 1905 годзе бацьку арыштавалі за ўдзел у студэнцкім руху і выключылі з універсітэта ў Варшаве. Ён скончыў універсітэт у Пецярбургу як гісторык-эканаміст. У 1907--1914 гадах бацька жыў у Вільні, дзе працаваў у гімназіях Вінаградава і Паўлоўскага намеснікам дырэктара і настаўнікам, выкладаў гісторыю і геаграфію. Бацька стараўся, каб вучні займаліся спортам. Ён арганізаваў у гімназіях футбольныя каманды. Гэтыя каманды былі першымі ў Вільні, а напэўна і ў цэлай вобласці. Зімой старэйшыя вучні разам са сваім настаўнікам хадзілі на лыжах у аколіцах Вільні. Бацька быў членам Беларускага вучыцельскага саюза і розных асветных таварыстваў. Перад вайною сям'я Івана Краскоўскага жыла ў Вільні на Антокалі каля царквы Пятра і Паўла. У гэтым доме на другім паверсе жыў Усевалад Ігнатоўскі, а ў суседнім доме -- Васіль Друшчыц. Яны таксама былі гісторыкі, настаўнікі ў школах і старыя прыяцелі бацькі.

Падчас вайны ў 1914--1918 гадах І.Краскоўскі жыў на Украіне ў Кіеве. Спачатку ён працаваў у "Саюзе гарадоў", дзе быў кіраўніком аддзела дапамогі дзецям на Заходнім фронце. Пасля працаваў у розных установах УНР (Украінская народная рэспубліка). У 1919 годзе бацьку прызначылі паслом УНР у Грузіі, дзе ён жыў у 1919--1920 гадах у Тыфлісе. Да Вільні наша сям'я вярнулася ў 1921 годзе. Гэта была доўгая дарога параплавам па морах, праз Турцыю і Італію. Адзін час сям'я жыла ў Вене ў Аўстрыі, пасля некалькі месяцаў мешкала ў Берліне.

У Вільні ў Беларускай гімназіі бацька выкладаў гісторыю Беларусі. Адначасова ён выконваў розныя функцыі: старшыня Беларускага нацыянальнага камітэта, сакратар Беларускай школьнай рады, старшыня Беларускага саюза кааператываў. У 1922 годзе члены Беларускага і Літоўскага нацыянальнага камітэта былі арыштаваны і высланы да Літвы (працэс 33-х). У 1922--1925 гадах бацька жыў у Латвіі. Ён арганізаваў у Дзвінску Беларускую дзяржаўную гімназію. За некалькі месяцаў зрабілі рамонт будынка, знішчанага ў час пажару, закупілі абсталяванне і знайшлі настаўнікаў. Бацька быў дырэктарам гімназіі ў Дзвінску да 1925 года. У кватэры дырэктара ў будынку гімназіі ў 1922 годзе жыў паэт Уладзімір Жылка, які вучыўся там у 10-м класе гімназіі. Адначасна бацька быў старшынёй Беларускага нацыянальнага камітэта ў Латвіі (таварыства "Бацькаўшчына"). У 1924 годзе бацьку і іншых настаўнікаў гімназіі арыштавалі. На судзе ў Дзвінску ўсе беларускія дзеячы былі апраўданы, але бацька мусіў выехаць з Латвіі, таму што меў літоўскае грамадзянства.

У 1925 годзе бацька выехаў у БССР, у 1925--1929 гадах жыў у Мінску, дзе дапамагаў Усеваладу Ігнатоўскаму. Спачатку сям'я Івана Краскоўскага жыла ў яго кватэры. Калі атрымалі ўласную кватэру, там адзін час мешкаў У.Жылка, які прыехаў з Чэхаславаччыны. На свята ў гэтай кватэры збіраліся знаёмыя: сям'я кампазітара Ю.Дрэйзена, лекар П.Трампповіч, Смолічы. У Мінску бацька працаваў у Дзяржплане БССР. У 1928 годзе быў прызначаны навуковым супрацоўнікам Беларускай акадэміі навук. Адначасна быў дацэнтам-гісторыкам у Беларускім універсітэце. У 1930 годзе яго паклікалі да Дзяржплана СССР у Маскве (планаванне экспедыцый Акадэміі навук). Канцом 1930 года бацьку арыштавалі ў сувязі з працэсам беларускіх нацыянал-дэмакратаў.

Пасля суда бацьку выслалі да

Самары, дзе ён жыў у 1931--1941 гадах. Працаваў там эканамістам у Крайплане (планаванне навуковых даследаванняў), быў кіраўніком экспедыцый па даследаванні сыравіны. У 1937 годзе бацьку зноў арыштавалі, як старога беларускага дзеяча, трымалі да 1940 года і выпусцілі без суда. У 1937 годзе арыштавалі ў Маскве старшага сына Сяргея. Ён быў інжынер-авіяканструктар, працаваў у аддзеле вядомага канструктара А.Тупалева. Яго саслалі на Поўнач, дзе ён загінуў у 1945 годзе. Бацьку аб гэтым паведамілі аж у 1947 годзе. Падчас вайны 1941--1945 гадоў бацькі жылі ў саўгасе Мелекескага раёна, дзе бацька выкладаў гісторыю ў сярэдняй школе.

Пасля вайны бацькі жылі ў цяжкіх абставінах: пераязджалі з аднаго мястэчка да другога, не маглі адшукаць добрую кватэру, згубілі шмат сваіх рэчаў. У 1946--1948 гадах бацька працаваў настаўнікам у Мелекесе ў двух сярэдніх школах. У 1948--1949 гадах працаваў у сярэдняй школе ў Шыраеве (Куйбышаўская вобласць). У 1949 годзе выйшаў на пенсію. У той жа год памерла маці Валянціна Сямёнаўна, якая не магла вытрымаць смерці сваіх двух сыноў. На пачатку вайны ў Маскве арыштавалі малодшага сына Мсціслава, ён працаваў у літаратурным музеі. Яго саслалі ў Сібір, і хутка бацькі атрымалі паведамленне, што ён памёр у 1942 годзе.

Пасля смерці жонкі бацька жыў у доме інвалідаў у вёсцы Вялікая Ракаўка. Нарэшце пасля доўгіх клопатаў я дабілася, каб бацька ў 1953 годзе прыехаў да Чэхаславакіі. Апошнія свае гады бацька жыў разам са мною ў Браціславе. Ён памёр 23 жніўня 1955 года, пахаваны ў Браціславе. За доўгія гады свайго жыцця бацька з большасці займаўся грамадскаю дзейнасцю, і яму не хапала часу на навуковую працу.

Людміла КРАСКОЎСКАЯ.

ПРАЦЯГ ТЭМЫ

"СВЯТЛО. ЦЯПЛО. ДАБРО"

Некалькі нумароў таму на старонках "Голасу Радзімы" мы расказвалі пра выставу "Любоў мая... мая Беларусь!", якая праходзіць у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры і прысвечана Міжнароднаму году жанчыны. І вось зноў музей запрасіў гасцей на ўрачыстае адкрыццё другой часткі гэтай выставы, якая раскрывае духоўны свет беларускай жанчыны і павінна бліжэй пазнаёміць гледача з нашымі таленавітымі сучасніцамі, цікавымі жанчынамі розных прафесій.

На гэты раз адбылося спатканне з прыгожай маладой жанчынай, цудоўнай мастачкай Вольгай Дзёмкінай. На адкрыцці выставы прысутнічалі прыхільнікі яе таленту, музыканты, мастацтвазнаўцы, сябры музея, гучала музыка, спевы, паэты чыталі вершы, панаваў настрой любові і гармоніі, што адпавядала назве другой часткі выставы -- "Святло. Цяпло. Дабро". Гэтыя агульначалавечыя сімвалы ляжаць у аснове творчасці мастачкі. Чалавек у сусвеце -- так умоўна можна вызначыць тэматыку яе работ. Неабсяжная тэма стварае ўмовы для вялікага творчага пошуку, і Вольга Дзёмкіна займаецца жывапісам, працуе над габеленамі, батыкам, у жанры сцэнічнага касцюма. Яна вядомая не толькі распрацоўкай эскізаў касцюмаў для беларускага вакальна-інструментальнага ансамбля "Песняры", танцавальнага ансамбля "Жалейка", многіх іншых мастацкіх калектываў, але і тэарэтычнымі даследаваннямі ў галіне беларускага народнага касцюма, семантыкі нацыянальнага арнаменту. Вольга Дзёмкіна -- майстар габелена, прадстаўнік класічнай школы, у сваіх творах яна прытрымліваецца традыцый мастацкага ткацтва Беларусі XVII--XIX стагоддзяў, яе творы вельмі самабытныя, ім уласцівы прыгожая вытанчанасць, узнёсласць і загадкавая касмічнасць. Асабліва выклікаюць гэта ўражанне габелены гістарычнага цыкла, у якіх паўстае вобраз Рагнеды -- беларускай князёўны, жанчыны-легенды, жанчыны-маці, жанчыны-асветніцы. На жаль, іх можна было ўбачыць толькі на персанальнай выставе мастачкі ў нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі, аднак будзем спадзявацца, што гледача не пакіне раўнадушным і выстава "Святло. Цяпло. Дабро", бо на ёй прадстаўлены цікавыя габелены на чарнобыльскую тэму, і пейзажы, што прываблiваюць цяплом, і габелены, якія перадаюць прыгожы і складаны свет жанчыны, поўныя высокага філасофскага сэнсу габелены -- "Рух часу", "Дзень -- Цень", "Квят -- Сват", "Нараджэнне". Усім выявам характэрна нейкае ўнутранае свячэнне, усе яны як бы гавораць: "Жывіце з думаю пра Высокае".

Выстава гэта дае вялікі размах для палёту думкі, узбагачае душу, папаўняе веды. А наперадзе, спадзяёмся, усё новыя і новыя знаёмствы з таленавітымі жанчынамі, і сустрэчы гэтыя будуць праходзіць у розных формах, у тым ліку ў выглядзе вечарын, дзе адбудуцца шчырыя дыялогі, будзе гучаць народная і класічная музыка, спевы.

Адна з літаратурна-мастацкіх вечарын "Жанчына я..." адбылася ў пачатку снежня. На яе завітала шмат гасцей. Сярод іх былі рэктар універсітэта культуры Ядвіга Грыгаровіч, паэтка, журналістка Галіна Каржанеўская, выкладчыца беларускай мовы Валянціна Раманцэвіч, педыятр Галіна Пятровіч і многія іншыя.

Алена КАЗЛОВА.

НА ЗДЫМКУ: мастачка Вольга ДЗЁМКІНА.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

ЧАС ЗБІРАЦЬ КАМЯНІ

Дзе твае карані!
Дзе мае карані!
Дзе зямліца,
што нас нарадзіла!
Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Час шукаць цябе,
маці-Радзіма!

Ноч, куды ні зірні,
Смерць, куды ні звярні...
Нас душылі,
глушылі,
стралялі...
Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Камяні,
што бацькі пагублялі!

Божа,
нас не крані!
Божа,
нас памяні!
Мы сляпыя,
глухія,
нямыя!
Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Калі поле слязьмі
паразмые...

Божа,
мову вярні!
Божа,
веру вярні!
Нам без веры
так кепска жывецца...
Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Па зямлі,
што Радзімай завецца...

Ноч,
куды ні зірні...
Дзе ж мае
карані!!
Хто ж я ёсць!!
Што са мной адбылося!!
Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Толькі часу
ледзь-ледзь засталося...

Майстры-кавалі з Нясвіжа здаўна славіліся на ўсю Еўропу. Гісторыя захавала і да нашых дзён іх вырабы, а ў мясцовым краязнаўчым музеі нават захоўваецца самы буйны скураны кавальскі мех -- галоўная прылада працы каваля.

На нясвіжскай зямлі і сёння жыве нямала таленавітых кавалёў. Пасля службы на флоце прыйшоў працаваць у мясцовую сельгастэхніку памочнікам каваля Аляксандр ТУРКО (на здымку). Ужо праз некалькі год яго майстэрства прыцягнула ўвагу спецыялістаў. Трыццацігадовы нясвіжскі каваль вядомы сваімі работамі далёка за межамі Беларусі. У яго ўжо было дзесяць персанальных выстаў у Італіі, шэсць у Германіі, экспанаваліся работы ў Францыі і Арабскіх Эміратах.

Фота Эдуарда КАБЯКА.

З ГІСТОРЫІ РАКІ ПРЫПЯЦЬ

ЖЫЎ ТУТ НАРОД БЕЛАКУРЫ

Прыпяць -- самы вялікі прыток Дняпра. Яе даўжыня 761 кіламетр. Вытокі гэтай ракі знаходзяцца на паўночным захадзе Украіны непадалёку ад Ковеля. Па тэрыторыі Беларусі Прыпяць нясе свае воды на працягу 500 кіламетраў. У пісьмовых крыніцах да XIX стагоддзя назва ракі гучыць -- Прыпецъ (сёння -- Прыпяць). Адкуль жа пайшла гэтая назва? Яна лічыцца славянскай. Прыстаўка "пры" дазваляе тлумачыць гэтую назву як -- пакатая. Якая спадае. Пасля спрэчак вучоных было прынята, што найбольш верагоднае паходжанне назвы ракі ад старажытнарускага і беларускага тэрміна -- прыпеч. Гэтым словам названы пясчаны бераг ракі, без хмызняку (тое ж, што і пляж). Яшчэ ў перадваенныя гады на Палессі гэтае слова шырока сустракалася ("човен кінулі на прыпечы -- рассохся"). Назва ракі і пайшла ад тэрміна -- прыпеч -- пясчанага наносу на беразе ракі. Аднак у мінулым стагоддзі аб паходжанні назвы ракі разважалі крыху інакш. У IX томе "Геаграфічнага слоўніка каралеўства Польскага і іншых славянскіх краін", выдадзеным у 1888 годзе ў Варшаве, маюцца звесткі аб паходжанні назвы ракі, аб тым, як гэтая назва гучала ў розныя эпохі на розных мовах. "...па-беларуску Прыпаць (Prypac). Беларускае слова "прыпадзь" азначае топкае, багністае, з правaламі, вокнамі зыбкае месца".

Першабытныя людзі заўсёды стараліся сяліцца па берагах рэк. Найбольш старадаўняе паселішча чалавека ў басейне Прыпяці адносіцца да эпохі позняга палеаліту. Стаянка каля вёскі Юравічы Калінкавіцкага раёна самая старажытная на тэрыторыі Беларусі. Берагі Прыпяці і яе буйных прытокаў заселены з IX тыся[illegible]дзя да н.э.

Даныя аб Пры[illegible]яці назапашваліся на працягу многіх стагоддзяў. У V стагоддзі да н.э. грэчаскі гісторык Герадот, якога называюць "бацькам гісторыі", наведаў бе[illegible]агі Понта Еўксінскага -- [illegible]іннага мора (Чорнага мора), спыняўся на беразе Дняпроўскага лімана ў грэчаскай калоніі Ольвіі. Адсюль рабіў вандроўкі ўверх па Дняпры. Свае ўражанні і расказы відавочцаў аб землях, што ляжаць па прытоках Дняпра, выклаў у "Мельпамене" -- так назваў ён 4-ю кнігу сваёй гісторыі. У ёй -- першыя звесткі пра Днепр (Барысфен) і яго прытокі. Рухаючыся па расказу Герадота па Дняпры на поўнач, сустракаем народ, які называўся будзіны -- "народ вялікі і шматлікі, увесь белакуры і ў вяснушках. У іх быў горад драўляны, а імя гораду Гелaнос. Зямля іх уся зарослая лясамі. У самай галоўнай пушчы знаходзіцца вялікае і мнагаводнае возера, а вакол яго скоп водаў, парослых трыснягом". Вялікія балоты ў раёне Пінск--Лунінец--Тураў, у той час яшчэ больш мнагаводныя, якраз і адпавядаюць "вялікаму возеру Будзінаў". У I стагоддзі н.э. старадаўні мысліцель Пліній у сваёй Historias Naturalis расказаў пра гандлёвы шлях з Дняпра ў Нёман да берагоў Балтыкі па бурштын праз Прыпяць--Яцольду (Ясёлду) -- Шчару і Нёман.

Леў КОЛАСАЎ.

(Заканчэнне будзе).

ПАЧЫНАЛЬНІК НОВАЙ ЛІТАРАТУРЫ

ДА 200-годдзя ЯНА ЧАЧОТА

Ян Чачот -- першы выдатны беларускі паэт, пачынальнік новай беларускай літаратуры, яркая зорка нашага нацыянальнага адраджэння. У цёмную ноч прыгонніцтва, калі фанабэрыстае панства, нічым не жадаючы быць падобным да "мужыка"-беларуса, амаль цалкам выракласся мовы роднай зямлі і перайшло -- у побыце і ў друку -- на "панскую" польскую мову, Ян Чачот, рашуча стаўшы на бок свайго народа, пачаў ствараць літаратуру якраз на гэтай пагарджанай, зганьбаванай апалячанымі прыгоннікамі роднай беларускай мове. Гэта была падзея невымернай важнасці: упершыню пасля двухсотгадовага маўчання са старонак добра аформленых друкаваных кніг на ўвесь голас загучала жывое беларускае слова. Два фальклорныя зборнікі Яна Чачота (1844 і 1846 гадоў) з яго ўласнымі беларускімі вершамі яскрава засведчылі факт нараджэння новай беларускай літаратуры і адначасова новы выхад на гістарычную сцэну аднаго з самабытных і вялікіх славянскіх народаў. Гэты подзвіг паэта высока ацаніў у 1914 годзе ў артыкуле "Беларускае адраджэнне" Максім Багдановіч, паставіўшы Яна Чачота на чале беларускіх пісьменнікаў-адраджэнцаў.

Такая высокая ацэнка творчасці Яна Чачота, трэба заўважыць, давалася ў той час, калі не былі вядомыя яшчэ больш важныя творы паэта -- яго поўныя маладога шалу, вельмі папулярныя сярод філаматаў беларускія студэнцкія вершы і песні, якія ўпершыню ўбачылі свет толькі ў 1924 годзе (праз стагоддзе пасля напісання!), яго выключна цікавыя, заснаваныя на беларускіх народных паданнях рамантычныя балады, што зрабілі вялікі ўплыў на Адама Міцкевіча (апублікаваныя яны былі ўжо ў наш час -- у 1972 годзе), урэшце, надзвычай важныя для нас Чачотавы "Спевы пра даўніх ліцвінаў да 1434 года" -- своеасаблівая гісторыя старажытнай Беларусі ажно ў 55 песнях-баладах, якія толькі ў мінулым, 1994 годзе, былі апублікаваны асобнай кнігай у Вільні (на польскай і літоўскай мовах). Чакае сваёй публікацыі і знойдзены фалькларысткай Л.А.Малаш цэлы збор невядомых дасюль беларускіх народных песень на мове арыгінала, запісаных калісьці Янам Чачотам. Па сутнасці мы ўсё яшчэ адкрываем гэтага падзвіжніка нашага адраджэння, які паўстае перад намі ўсё новымі і новымі гранямі.

24 чэрвеня 1996 года спаўняецца 200 гадоў з дня нараджэння Яна Чачота. Ягоны юбілей -- добрая нагода па-гаспадарску агледзець і асэнсаваць немалую творчую спадчыну паэта, ва ўсёй велічы раскрыць яе перад шырокай грамадскасцю, вярнуць яму належнае месца ў гісторыі нашай культуры.

Для ўшанавання памяці нашага выдатнага паэта-дэмакрата створаны Арганізацыйны камітэт па святкаванню 200-х угодкаў Яна Чачота. У склад Аргкамітэта ўвайшлі прадстаўнікі Міністэрства культуры і друку, Саюза беларускіх пісьменнікаў, Міжнароднага фонду "Беларускі кнігазбор", Асацыяцыі фалькларыстаў, Карэліцкага райвыканкама, дзеячы навукі і культуры. Старшынёй Аргкамітэта выбраны Кастусь Цвірка.

На сваім пасяджэнні Аргкамітэт намеціў цэлы шэраг мерапрыемстваў, звязаных са святкаваннем юбілею. У канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі ў Мінску павінен адбыцца ўрачысты вечар, прысвечаны Яну Чачоту. У Карэлічах будзе арганізавана спецыяльная навуковая канферэнцыя пад назвай "Карэліцкія чытанні", а ў вёсцы Малюшычы, месцы нараджэння паэта, пройдзе галоўнае свята з удзелам калектываў мастацкай самадзейнасці Карэліцкага, Навагрaдскага і Ляхавіцкага раёнаў. На азёрнай жа Лепельшчыне, дзе жыў паэт пасля царскай ссылкі і дзе запісваў народныя песні, плануецца наладзіць у яго гонар свята Купалле. Да юбілею паэта рыхтуюцца да друку кніга выбраных твораў Яна Чачота, песні Станіслава Манюшкі на яго словы, насценны каляндар з партрэтам паэта. Мяркуецца таксама выпусціць юбілейныя паштоўкі, марку, канверт з выявай паэта, адкрыць бюст Яна Чачота ў Карэлічах. На тэлебачанні, радыё будуць падрыхтаваны перадачы пра яго жыццёвы і творчы шлях, у газетах і часопісах знойдуць месца публікацыі пра паэта. У нашых галоўных бібліятэках да юбілею Чачота адкрыюцца тэматычныя выставы кніг і публікацый. Адна з вуліц у Карэлічах будзе названа імем Яна Чачота. Арганізуецца паездка ў вёску Ротніца пад Друскенікамі на магілу паэта. У Вільні сумесна з літоўскімі сябрамі будзе наладжаны вечар памяці Яна Чачота.

З ПЫТАННЯМІ АДНОСНА АРГАНІЗАЦЫІ 200-гадовага ЮБІЛЕЮ ЯНА ЧАЧОТА ПРОСІМ ЗВЯРТАЦЦА ДА СТАРШЫНІ АРГКАМІТЭТА (т. 63-99-46) АЛЬБО ДА ВЫКАНАЎЧАГА САКРАТАРА -- ГЕНАДЗЯ ВІНЯРСКАГА (220034, МІНСК, вул. ФРУНЗЕ, 5, ДОМ ЛІТАРАТАРА, тэл. 36-09-09).

АРГКАМІТЭТ.

БЛАКІТНЫ ШАРЫК З ЛОНДАНА

Grand Balloon Race

NOTICE TO FINDER OF THIS CARD

This Card and Balloon were found

Англійскі хлопчык Калін О. Брайн з горада Тамбрыдж Уэлс, што недалёка ад Лондана, удзельнічаючы ў спаборніцтвах па запуску паветраных шарыкаў у сваім дзіцячым садзіку, відаць, і не падазраваў, што яго блакітны шарык паб'е рэкорд і праляціць амаль увесь еўрапейскі кантынент.

Запушчаны 24 лістапада 1995 года, шарык апусціўся 26 лістапада на сядзібе Уладзіміра Кіслага з вёскі Кармазы Старадарожскага раёна. У шарыку была картка. Стараннямі дачкі Уладзіміра Дзям'янавіча Таццяны Каед пра гэта даведаліся ў Пасольстве Вялікабрытаніі ў Беларусі. Картка, дастаўленая з Англіі ў паветраным шарыку, трапіла ў Пасольства Вялікабрытаніі, адкуль і паведамілі маленькаму Каліну аб вялікім падарожжы яго шарыка.

Цяпер малы піша пісьмо Уладзіміру Кісламу. Таму, хто знойдзе шарык, які пераадолеў самы доўгі шлях, будзе ўручаны прыз. Пакуль шарык Каліна трымае рэкорд.

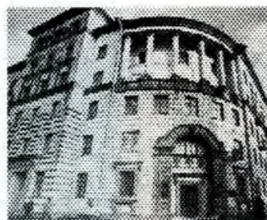
НА ЗДЫМКАХ: Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Вялікабрытаніі ў Рэспубліцы Беларусь Джон ЭВЕРАРД гутарыць з Таццянай КАЕД; картка, што праляцела з шарыкам такі далёкі шлях.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”. Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”. (220041, г. Мінск, пр. Скарыны,77). Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак.7142. Падпісана да друку 18.12.1995 г.